

**KÜLTÜREL ÖGELERİN VE KARAKTER İSİMLERİNİN KAYNAK
DİLDEN EREK DİLE ÇEVİRİSİ: İNGİLİZCE-TÜRKÇE ÇEVİRİ
ÖRNEĞİ**

Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Dil Bilimleri ve Kültür Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Dil Bilimleri ve Kültür Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

Nahide Merve HATİPOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Nurten SARICA

Aralık 2024

DENİZLİ

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

Nahide Merve HATİPOĞLU

ÖN SÖZ

Kültürel normlar, iletişim sürecinde sözlü veya sözlü olmayan iletişim unsurlarının yanı sıra kendini ifade etme biçimini önemli ölçüde etkiler. Bu nedenle, iletişimde verilmek istenen mesajın tam ve doğru bir şekilde anlaşılabilmesi ancak aynı ortak kodları paylaşanlar arasında mümkündür (Köşker, 2020: 240). Çocukların yabancı bir kültürü tanımalarında ve kavramalarında çeviri kitapların niteliği büyük önem taşır. Bu bağlamda, çocukların kendi kültürlerini anlamaları ve başka kültürlerle bağlantı kurabilmeleri çeviri kitaplar aracılığıyla etkileşimde bulunmaları sayesinde gerçekleşir. Bir başka açıdan bakıldığında, çevirisi yapılan çocuk kitapları, çocukların hayal dünyasını genişletmelerine, kültürel zenginliklerini artırmalarına ve bu arada kendi kültürlerinin farkına varmalarına yardımcı olur. Söz gelimi, nitelikli çevirinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda özellikle kültürel öğelerin ve bunun bir parçası olan karakter isimlerinin çevirisi de büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın odak noktası, "Kültürel Öğelerin ve Karakter İsimlerinin Kaynak Dilden Erek Dile Çevirisi: İngilizce-Türkçe Çeviri Örneği" olarak belirlenmiştir.

Çalışmamız boyunca değerli desteğini ve yönlendirmesini benden esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Nurten SARICA'ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yüksek lisans programı boyunca araştırmaları ve yönlendirmeleri ile bana ışık tutmuş değerli "Dil Bilimleri ve Kültür Araştırmaları" yüksek lisans programı hocalarıma da minnettar olduğumu belirtmek isterim. Son olarak da eğitime adanmış hayatı ile tüm eğitim öğretim sürecimde bana her anlamda destek olan babama sonsuz teşekkür ederim.

Nahide Merve HATİPOĞLU

ÖZET

KÜLTÜREL ÖGELERİN VE KARAKTER İSİMLERİNİN KAYNAK DİLDEN EREK DİLE ÇEVİRİSİ: İNGİLİZCE-TÜRKÇE ÇEVİRİ ÖRNEĞİ

Hatipoğlu, Nahide Merve

Yüksek Lisans Tezi

Dil Bilimleri ve Kültür Araştırmaları ABD

Dil Bilimleri ve Kültür Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Nurten Sarıca

Aralık 2024, VII+50 Sayfa

Farklı bir kültür ve dilden yapılan çocuk kitabı çevirileri, okuyucuların farklı bir kültüre maruz kalması ve kendi kültürlerini keşfetmeleri sürecinde önemli bir rol oynar. Çocuk kitaplarının kaynak dilden hedef dile çevrilmesi, çocukların küreselleşen ve küçülen dünyamızda farklı kültürleri anlamalarına ve bu anlayışı genişletmelerine olanak tanır. Kültürel uyum ve hayal dünyasının korunması önemlidir. Özellikle *Alice Harikalar Ülkesinde*'nin Türkçeye çevirisi, kültürel öğelerin aktarılması bakımından önemli veriler içermektedir. Bu nedenle, Burian'ın 1946 yılında yapmış olduğu çeviride yiyecek, hayvan ve karakter isimleri bu çalışmamızın odak noktasını oluşturmaktadır. Çalışmamızın kuramsal çerçevesini oluşturan Davies (2003) ve Öztemel Akbay ile Metin Tekin'in (2018) çalışmaları da kültürel öğelerin incelenmesi bakımından araştırmamıza rehberlik etmektedir. Kaynak eser, Lewis CARROL'ın orijinal metni olup, incelenen çeviri 1946 MEB baskısıdır. Araştırmamız, çocuk edebiyatındaki kültürel çeviri önemini vurgulayarak çocukların kültürel çeşitlilikle tanışmasına yardımcı olmayı hedeflemektedir. Ayrıca bu araştırmada, Öztemel Akbay ve Metin Tekin'in (2018) çalışmalarından farklı olarak ve Kumcu'nun (2008) makalesine benzer bir şekilde kültürel öğeler içerisinden yiyecek ve hayvan isimleri, nesne, sıfat, zarf, tamlamalar ve karakter isimlerine odaklanarak tek bir Türkçe çeviri metninin içindeki çeviri yöntemleri incelenmiştir. Bu bağlamda, Kumcu'nun (2008) kültürel motifler açısından karşılaştırmalı çeviri eleştirisi ile de kültürel öge ve çeviri strateji farklılıkları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: çocuk kitapları, kültürel öğeler, kültürel öğelerin çevrilmesi

ABSTRACT

TRANSLATION OF CULTURAL ELEMENTS AND CHARACTER NAMES FROM THE SOURCE LANGUAGE TO THE TARGET LANGUAGE: ENGLISH-TURKISH TRANSLATION EXAMPLE

Hatipoğlu, Nahide Merve

Master Thesis

Linguistic Science and Culture Department

Linguistic Science and Culture Master's Programme

Advisor of Thesis: Prof. Dr. Nurten Sarıca

December 2024, VII+50 Pages

Translations of children's books from different cultures and languages play an important role in the process of exposing readers to a different culture and discovering their own culture. Translating children's books from the source language to the target language allows children to understand and expand their understanding of different cultures in our globalizing and shrinking world. Cultural harmony and preservation of the world of imagination are important. In particular, the translation of *Alice in Wonderland* into Turkish contains important data in terms of transferring cultural elements. Therefore, the names of food, animals and characters in the translation made by Kismet Burian in 1946 constitute the focus of this study. The studies of Davies (2003) and Öztemel Akbay and Metin Tekin (2018), which constitute the theoretical framework of our study, also guide our research in terms of examining cultural elements. The source work is Lewis Carroll's original text, and the translation examined is the 1946 MEB edition. Our research aims to help children become acquainted with cultural diversity by emphasizing the importance of cultural translation in children's literature. However, in this research, unlike the studies of Öztemel Akbay & Metin Tekin (2018) and similar to Kumcu's (2008) article, the translation techniques within a single Turkish translation text were examined by focusing on food and animal names, objects, adjectives, adverbs, phrases and character names among cultural elements. In addition, Kumcu's (2008) comparative translation critique in terms of cultural motifs and the differences in cultural elements and translation strategies were discussed.

Keywords: children's books, cultural elements, translation of cultural elements

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLOLAR DİZİNİ.....	vi
RESİMLER DİZİNİ	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kültür Kavramı.....	5
1.2. Kültürel Öğelerin Çevrilmesi.....	7
1.3. Çocuk Kitaplarındaki Kültürel Öğelerin Çevrilmesi ile ilgili Görüşler.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK KİTABI ÇEVİRİSİ VE GÜNCEL YÖNTEMLER

2.1. Kültürel Öğelerin Çevrilmesi ile ilgili Görüşler.....	12
2.2. Çocuk Kitaplarındaki Kültürel Öğelerin Çevrilmesi ile ilgili	
Güncel Kuram ve Yöntemler	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	17
3.2. Araştırmada Örneklem Seçimi ve Araştırma Evreni.....	19

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Bulgular ve Değerlendirmeler.....	21
4.1.1. Yiyecek İsimleri.....	23
4.1.2. Hayvan İsimleri.....	25
4.1.3. Ünlem İfadeleri	28
4.1.4. Tamlamalar	30
4.1.5. Karakter İsimleri	32
4.2. Tartışma ve Öneriler	33
SONUÇ	36
KAYNAKLAR	38
EKLER	41
ÖZ GEÇMİŞ	50

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Davies'e (2003) ve Öztemel Akbay ve Metin Tekin'e (2018) göre Çeviri Yöntemleri	20
Tablo 2. Yiyecek İsimleri	23
Tablo 3. Hayvan İsimleri.....	25
Tablo 4. Ünlem İfadeleri.....	28
Tablo 5. Tamlamalar.....	30
Tablo 6. Karakter İsimleri.....	32

RESİMLER DİZİNİ

	Sayfa
Resim 1. Lewis Carroll, “Alice Liddel portresi”, 1858.....	18
Resim 2. John Tanniell, “Alice Perdenin ardındaki küçük kapıya bakıyor”, Kitabın ilk baskısının 8. Sayfası, 1866.....	18

GİRİŞ

Edebi çeviri, sanatçının fikir, duygu ve deneyimlerini iki dil arasında aktararak bir köprü kurmasına olanak sağlar. Çevirmen, yazılı eseri yeniden yorumlayarak kaynak dilden hedef dile çevirerek gelecek nesillere aktarır. Edebi çeviri türleri arasında çocuk yazını çevirisi özellikle hassastır. Kültürel öğelerin çevrilmesi, çocuk edebiyatı çevirmenleri için büyük bir zorluk teşkil etmektedir; çünkü çocukların geniş hayal güçlerini doğru bir şekilde zenginleştirmek, kültürel karışıklığı önlemek açısından çok önemlidir. Bu nedenle kullanılacak uygun çeviri yöntemini seçmeye özen göstermek gerekir. “Çocuk kitapları yeni maceraların kapılarını açar, çocukların hayal gücünü zenginleştirir, manevi ihtiyaçlarını karşılar ve onlara okurken eğlenceli anlar yaşatır” (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018: 175). Çocuk edebiyatında hedef dil önemlidir çünkü çocukların renkli hayal güçlerini harekete geçirmek ve buna bağlı olarak farklı kültürleri deneyimlemek için uygun bir dil kullanımı amaçlanmalıdır. Çocuk edebiyatında kültürel unsurların nasıl çevrildiği önemli olduğundan çalışmamızı yiyecek ve hayvan isimleri, ifadeler, ünlemler ve karakter isimleri gibi geniş bir yelpazedeki beş ana konu üzerine yoğunlaştırdık. Davies (2003), Öztemel Akbay ve Metin Tekin’in (2018) çalışmalarından esinlenerek Lewis CARROL’un *Alice Harikalar Ülkesinde* eserinin Türkçe çevirisinin içerdiği kültürel öğeleri ele alıp inceledik. Birincil kaynak olarak Volume One Publishing tarafından 1998 yılında yayınlanan versiyon kullanılmıştır. İncelenen çeviri, 1946 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Burian (1946) çevirisidir.

Bu bağlamda aşağıda yer alan sorular çalışmamızın kapsamında ele alınmıştır:

1. *Alice Harikalar Ülkesinde* çeviri kitabında kullanılan çeviri yöntemleri nelerdir?
2. *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisinde en çok tercih edilen yöntem ve bunun nedeni nedir?
3. *Alice Harikalar Ülkesinde*’nin 1946 çevirisinde en yaygın olarak kullanılan çeviri yönteminin, çevirinin yapıldığı dönemle olan ilişkisi ve bu ilişkinin çeviriye etkileri nelerdir?

Araştırmamızın ilk bölümünde kültürlerarası çeviri ve çocuk kitapları bağlantısı arasında bizlere genel bir bakış kazandırmak açısından kuramsal çerçeve detaylı bir

şekilde aktarılmaktadır. Birinci bölümde ilk olarak kültür kavramı ile ilgili görüşler ve küreselleşen dünyamızda kültür aktarımının gerçekleşmesi konusu ele alınmaktadır. Kültürün değişken yapısı ve küreselleşmenin hızlandığı çağımızdaki önemi vurgulanmaktadır. Sonrasında birinci bölümün ikinci kısmında kültürel öğelerin çevrilmesi konusunda yapılan çalışmalar ve çevirmenin oynadığı önemli rol gözler önüne serilmektedir. Kültürel öge çevirilerine bakış açılarının ne denli farklılık gösterdiği ve bu durumun kültür aktarımını büyük ölçüde etkilediği sonucuna varmamızı destekler nitelikte çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise çocuk kitaplarındaki kültürel öğelerin çevrilmesi üzerine yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Hayal dünyaları zengin olan ve öğrenmeye her daim açık olan çocukların farklı bir kültür ile karşılaşmaları için kullanılan farklı ve güncel çeviri yöntemleri incelenmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümü bizlere çocuk kitabı çevirisi ve güncel yöntemler ile ilgili farklı bakış açısı kazandıracaktır. Çocuk kitabı çevirilerinde kültürlerarası köprü kurulmasının farklı açılardan çok büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çevirmenin üstlendiği kültür elçiliği görevinden bahsedilebilir. İlk kısımda kültürel öğelerin çevrilmesi ile ilgili görüşler ele alınmaktadır. Bu kısımda, kültürler arası anlayışı geliştirmenin, kültürel özelliklerin çevrilmesinden ileri geldiği çalışmalar ile ortaya konmaktadır. Kültürel unsurların bir ülkenin geçmişini, yaşanmışlıklarını, değerleri ve alışkanlıklarını kapsadığı öne sürülür. Bu nedenle bir metnin veya ifadenin başka bir dile çevrilmesinde kültürel faktörlerin doğru bir şekilde yansıtılması dikkate değerdir. İkinci kısımda çalışmamızın da temelini oluşturan çocuk kitaplarındaki kültürel öğelerin çevrilmesi ile ilgili kuram ve yöntemler aktarılır. Çocuk kitaplarının çevrilmesinde kullanılan yöntemler, kültürel anlamda aktarımın temel taşını oluşturmaktadır. Bu bakımdan Davies'in (2003) öne sürdüğü çeviri yöntemleri de göz önünde bulundurulduğunda Burian'ın (1946) *Alice Harikalar Ülkesinde* eseri çevirisini yaparken kullanmış olduğu yöntemleri de kapsadığı tespit edilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde tablo şeklinde de ayrıntıları verilen 6 çeviri yöntemi açıklanmıştır. Bu yöntemler şöyledir: Koruma (preservation), ekleme (addition), çıkarma (omission), dönüştürme (transformation), yeniden yaratma (creation), yerelleştirme (localization). Bu çeviri yöntemlerinin yanı sıra kültürel anlamda yakınlık belirtisi olan bazı kültürel öğelerin de bire bir çeviri yöntemi kullanılarak aynı tutulduğu tespit edilmiştir. Kullanılan bu çeviri yöntemleri bulgular bölümünde de tablolar şeklinde örneklendirilip sayısal

veriler ışığında yorumlanmıştır. Yapılan çıkarımlar ve yorumlar da kuramsal çerçevemiz dahilinde tabloların altında belirtilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde araştırma yöntemimiz detaylıca açıklanır. Çalışmamız somut verilere ve literatür taraması ışığında çıkarımlara dayanmaktadır. Elde edilen sayısal veriler bizlere en yaygın kullanılan çeviri yöntemlerini sunmaktadır. Çalışmamızın başlıca yöntemleri belge çözümleme ve taramasıdır. Çalışmamızın yöntem bölümünde ilk olarak araştırma modelimiz açıklanmıştır. Sonrasında araştırmada örneklem seçimi ve araştırma evrenimiz konusunda gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırma modelimiz olarak kullanılan belge çözümleme ve tarama yöntemimizin bizlere sağladığı sayısal veriler çalışmamızın ekler bölümünde tablolar ile listelenip açıklanmıştır. Bu durum tez çalışmamızın güvenilirliğini de kanıtlar niteliktedir. Araştırmada seçilen örneklemimiz ve araştırma evrenimiz oluşturulurken Davies, (2003) Öztemel Akbay ve Metin Tekin'in (2018) yazıları temel alınmıştır. Lewis CARROL'ın *Alice Harikalar Ülkesinde* eserinin Türk kültürüne uygunluğu çözümlenmiştir. Birincil kaynağımız Volume One Publishing'in yayınladığı 1998 baskısı olurken incelenen çeviri, 1946 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan, kitabın ilk çevirisi olan Burian'ın (1946) çevirisi olarak belirlenmiştir.

Çalışmamızın bulgular ve değerlendirmeler bölümünde *Alice Harikalar Ülkesinde* adlı eser çevirisinin ilk dört bölümünde kullanılan kültürel öğeler ele alınmıştır. Bu öğeler beş kategori olarak incelenmiştir. Kategoriler sırasıyla şu şekilde değerlendirilmiştir: Yiyecek isimleri, hayvan isimleri, ünlem ifadeleri, tamlamalar, karakter isimleri. Belge çözümlemesi sonucu elde edilen veriler tablolar ile gösterilirken her kategoriden elde edilen sayısal veriler de tabloların alt kısmında bulunan açıklama kısımlarında geçmektedir. Kullanılan her yöntemden en az birer örnek analiz edilip çalışmamızın sorularını da göz önünde bulundurarak çözümlenmiştir. Kültürel öğelerin çevirileri yukarıda bahsedildiği üzere Davies'in (2003) çeviri yöntemlerinin ışığında kuramsal çerçevemiz ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Tartışma ve öneriler bölümünde elde edilen sayısal veriler ışığında çıkarımlar yapılmaktadır. Önerilerimiz özellikle inceleme yaptığımız çevirinin tarihini göz önünde bulundurarak yapılmıştır. İncelenen çevirinin eski bir dil taşıdığı ve bu nedenle de sıklıkla eski İstanbul ağzına yer verildiği saptanmıştır. Bu kısımda, daha güncel bir çeviri ile çözümlemesini yaptığımız 1946 yılında yayımlanan Burian'ın çevirisini karşılaştırmalı olarak incelenebileceği, sonraki araştırmalara öncülük yapmak üzere öne sürülmektedir.

Tahminen daha güncel olan çeviri yapılırken yerelleştirme yönteminin farklı ifadeler taşıyabileceği ön görülmektedir.

Sonuç bölümünde çocuk edebiyatının çocukların hayal dünyasına etkisi de göz önünde bulundurularak kültürel öğelerin bire bir çevrilmesinin farklı kültürleri çocuklara tanıtır onlara farklı bakış açıları kazandırırken kendi kültürleri ile de karşılaştırma yapmalarının önemi ve hayal gücünün zenginleşmesi vurgulanmaktadır. Zira çocukların kendi dilinden daha farklı ifadeler ile karşılaşması onlara farklı bir dünyanın kapılarını açar. Buna yardımcı olacak etmenin ise bire bir çeviri yönteminin kullanılması olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Elde edilen sayısal veriler ve cevap bulan araştırma sorularımızın yanı sıra belli başlı yorumları ve çıkarımları da sonuç bölümümüz içermektedir.

Sonrasında, çalışmamız kaynaklar bölümünde yer alan göndergeler, ekler ve öz geçmiş olarak düzenlenmiştir. Ekler bölümümüz bulgular bölümü içinde yer alan ve örnek gösterilen tabloların tümünü daha ayrıntılı bir şekilde kapsamaktadır. Elde ettiğimiz sayısal veriler, zengin kuramsal çerçevemiz ve bu doğrultuda yapmış olduğumuz çıkarımlar, çalışmamızı güçlendirir bir nitelik taşımaktadır.

Çalışmamız, çocuk edebiyatı çevirisinin önemini vurgulama, kullanılan çeviri yöntemlerini sınıflandırma, dönem içinde değişen kültürel yapıyı gözler önüne serme ve çocuk kitaplarının kültürel anlamda bir köprü görevi gördüğünü kanıtlama bakımından önemli bir nitelik taşımaktadır. Çünkü, Güzelel ve Süverdem'in (2023) de belirttiği gibi "çocuk yazınının diğer yazın türlerinden ayrıldığı ve kendine özgü özelliklerinin olması gerektiği bu alandaki tüm araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir" (Güzelel ve Süverdem, 2023: 85). Bu kendine özgü niteliklerin çeviri kitaplar adına şekillendirilmesi de ancak doğru çeviri yöntemlerinin kullanılması ile mümkün olmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1 Kültür Kavramı

İnsanların maddi ve manevi değerleri bir toplumda yaşayan insanın kültürünü oluşturur. Çalış ve Hayır Kanat'ın 2022'de belirttiği gibi kültür, tarihsel ve toplumsal gelişim boyunca yaratılan maddi ve manevi tüm değerler ile bu değerlerin yaratılmasında ve geleceğe aktarılmasında kullanılan araç ve yöntemler bütünüdür. Kültür bir topluluğun seneler boyunca biriktirdiği hafızadır. Tüm değerlerin toplamı ve bu değerlerin bazı değişikliklere uğrayarak geleceğe taşınmasıdır. Kültür sadece günlük yaşamda değil akademik açıdan veya sosyolojik açıdan her anlamda kendini belli eder.

Kültür kavramı antropoloji, sosyoloji ve kültürel çalışmalar da dahil olmak üzere çeşitli akademik disiplinlerin bir odak noktasıdır. Bu konuda Güneş, 2021'de bireylerin ve toplumların dünyayı algılamalarını, birbirleriyle etkileşimlerini ve çevrelerini anlamalarını şekillendiren çok çeşitli unsurları kapsadığını dile getirir. Kültür, özünde çeşitli inançları, uygulamaları, normları, değerleri, dilleri, gelenekleri kapsayan karmaşık ve çok katmanlı bir kavramdır. Bu unsurlar nesillerden nesillere aktararak bireyin kimliğini şekillendirir ve davranışlarını etkiler.

İnsan doğası ve farkındalığının anlaşılması ve ifade edilmesi kültürel ortama bağlı olarak değişmektedir (Hershock ve Ames, 2021: 4). İnsanların başkalarına ve kendilerine ilişkin algıları kültürel normlardan, değerlerden, inanç sistemlerinden ve geleneklerden büyük ölçüde etkilenir. Filozoflar ve diğer entelektüeller, insan doğasını, bilincini ve varoluşunu anlama çabalarında, kültürel farklılıkların bu fikirleri nasıl etkilediğini düşünürler. Bu nedenle kültür, sosyal yapıların, kimliklerin ve ilişkilerin şekillenmesinde çok önemli bir rol oynar; bireylerin birbirleriyle ve çevrelerindeki dünyayla etkileşim biçimini tanımlar; bireyin gerçeklik algısını, inançlarını, değerlerini ve normlarını şekillendirir ve davranışlarını etkiler. Bireyin toplumsal anlamda sosyalleşmesi ve topluma uyum sağlaması da çeşitli kültürel kodların aktarılması ile mümkün olur. Zaman içinde değişiklik gösteren kültür, bireyin gelişim sürecinde ve kavramsal anlamda kendi

dünyasını oluşturmada çok büyük bir etkidir. Çünkü, değişen kültür, bireyin zaman içinde kendini de geliştirmesine ve farklı bakış açıları kazanmasına yardımcı olacaktır.

Ayrıca yukarıda bahsedildiği üzere kültür durağan veya sabit değildir; dinamik ve sürekli gelişmektedir. Kültür, toplumdaki, teknolojiye, politikadaki ve ekonomideki değişiklikleri yansıtmaktadır. Toplumlar birbirleriyle etkileşime girdikçe kültürler karışır ve gelişir, yeni ifadeler ve kimlikler oluşur. Akay Ertürk'ün de 2010'daki çalışmasında belirttiği üzere kültür akışkan ve değişken bir olgudur. Etnik grupları ve mekânsal çeşitliliği inceleyen kültürel coğrafya, bu değişkenliğe odaklanmaktadır. Kültürel coğrafya, fiziksel çevremizden ziyade kültüre odaklanarak kültürün mekânsal dağılımını ve etkileşimlerini inceler. Bu disiplinin temel konuları kültür, kültürel alan, kültürel mekân, kültürel ekoloji ve kültürel tarihtir.

Özrili'ye (2023) göre sanat, kültürel ve toplumsal faaliyetler, farklı toplumsal grupları bir araya getirerek ortak bir kültürel kimlik oluşturur. Yazın da bir sanat unsuru olduğu için kültürel anlamda yapılan çeviriler de büyük önem taşımaktadır. Kültürel aktarım ortak değerlerin oluşmasında, bireylerin kendilerini topluma ait hissetmelerinde ve farklı bakış açılarının şekillenmesinde de büyük rol oynar. Günümüzün küreselleşen dünyasında kültür kavramı yeni anlamlar ve boyutlar kazanmıştır. İletişim teknolojilerinin ve internetin gelişmesiyle birlikte insanlar dünyanın dört bir yanından farklı kültürlerle ve fikirlere benzeri görülmemiş bir erişime sahip olmuştur. Bu durum, ulusal sınırları aşan ve farklı kökenlerden insanları birleştiren küresel bir kültürün ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Söz konusu kültür kavramı, insan toplumunun temel taşıdır ve insanların dünyayı algılama ve birbirleriyle etkileşim kurma biçimini şekillendirir. Sosyal yapı ve kimliklerden inanç ve değerlere kadar insan yaşamının tüm yönlerini etkileyen dinamik ve gelişen bir güçtür. Toplumlar geliştikçe ve birbirleriyle etkileşime girdikçe, farklı kültürler arasında diyalog ve anlayışı teşvik ederken kültürel çeşitliliği de korumak önemlidir. Kültürel anlamda oluşan çeşitlilik bizlere yalnızca farklı kültürleri tanıma imkânı sunmaz. Aynı zamanda kendi kültürümüz ile diğer kültürler arasındaki farklılıkların tespit edilip bireyin kimlik oluşturmada ve kendini toplumun bir parçası olarak görmesinde etkilidir. Diğer bir yandan kültürel anlamda farkındalık, bireylere öğrenmeye açıklık ve hoşgörü anlamında da daha insancıl bir bakış açısı kazandırır.

1.2 Kültürel Öğelerin Çevrilmesi

Çeviri, içeriğin kaynak dilden hedef dile en temel şekliyle aktarılmasıdır (Akçoru, 2020: 169). Çevirmen, hedef ve kaynak dillerin özelliklerine ve geleneklerine hâkim olarak çeviri yapar. Bu nedenle kültür, dilin önemli bir bileşeni ve çeviride bir faktör haline gelir. Söz gelimi, çevirmenin hem hedef kültürü hem de erek kültürü derinden tanınması gereklidir. Aktarılan kültürün bir uyum içinde olması okuyan açısından hem daha keyifli bir okuma serüveni sağlar hem de kültürel anlamda farklı bir bakış açısı edinmesine destek olur.

Anlamın bir dilden diğerine aktarılması, çeviri yapmak için çoğu zaman kaynak ve hedef kültürlerin farkındalığını gerektirir. Çevirme, farklı dil ve kültürlerden insanlar arasındaki etkili iletişimi ve kültürlerarası etkileşimi kolaylaştırır (Uyanık, 2020: 7). Kültürlerarası etkileşimin sağlamlığı için farklı kültürlerin doğru çeviri yöntemleri vasıtasıyla aktarılması, eserlerin anlaşılmasını kolaylaştırırken okura farklı bir dünyanın kapılarını açar.

Kültürel öğelerin çevirisi, kaynak ve hedef kültürlerin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını gerektiren karmaşık bir süreçtir. Deyimler, metaforlar ve semboller gibi kültürel öğeler, köklü anlamlar ve çağrışımlar taşır. Bu parçaları çevirirken gerçek anlamlarını ve kültürel önemlerini aktarmak çok önemlidir. Çevirmenler, orijinal metne sadık kalmak ve çevrilmiş versiyonun hedef kitlede yankı uyandırmasını sağlamak arasındaki hassas dengeyi korumalıdır. Bu, dilsel, sosyal ve tarihsel faktörleri dikkate alarak kültürel öğelerin uyarlanması veya korunması konusunda karar verme sürecini içerir. Farklı kültürler arasındaki uçurumların kapatılması, kültürler arası anlayışın gelişmesi ve kültürel çeşitliliğin teşvik edilmesi, kültürel öğelerin çevirisinin önemli bir parçasıdır.

Diller ve kültürler arasındaki etkileşim ve iletişimin önemli bir bileşeni çeviridir. Her aşamada önemli rol oynayan insan merkezli bir etkinliktir. "Kültür" terimi insan deneyiminin her yönünü kapsar. Çevirinin dönüştürücü gücünün ve kültürün doğasının bilincinde olan çeviribilim, dil ve kültür arasındaki ilişkiye odaklanır (Gezer ve Can, 2019: 356).

Kültür ve çeviri arasındaki tartışmalara dikkat çekmek yerinde olacaktır çünkü alan uzmanlarının görüşüne göre çeviri sürecindeki öncelikli amaç uygun kültürel kodların aktarılmasıdır (Güneş, 2021: 582).

"Çeviri, iki farklı kültürün bir arada yaşadığı, bir kültürün diğer kültür üzerinde daha etkili olduğu ve iki kültür arasında farklılıkların ortaya çıktığı durumlarda ortaya çıkan bir eylemdir" (Störiğ, 1963: 143).

Çeviribilim, günümüzde sıklıkla kültür aktarımını ele alır. Çeviri sürecinin merkezinde çevirmen bulunur. Holz Mänttär 1984 yılındaki çalışmasında, çevirinin insan odaklı olduğuna vurgu yaparak bu görevi çevirmene atamıştır. İnsan, sosyal ve kültürel bir varlık olarak, çeviriyi gerçekleştiren kişidir. Bu nedenle, çeviri hem işlevsel hem de yöntemsel açıdan kültürle bağlantılıdır. Erkurt (2014) kaynak kitabın yazarının belli bir toplumsal konum üstlendiğini ve toplumsal sistemin önemli bir parçası olduğunu öne sürer (Erkurt, 2014: 36). Eğitim, aile dinamikleri, yetiştirilme tarzı, politik ve sosyal görüşler, dil yeterliliği, bilgi, amaç ve mesleğe bakış açısı, bir çevirmenin ait olduğu kültürlerarası yapılar içindeki belirli diakültürel gruplara entegre olmasını sağlayan faktörlerden bazılarıdır.

Geniş çeviri teorisinin temel bileşeni, kaynak ve hedef dildeki metinler arasındaki anlamsal bağlantılara bakan eşdeğerlik teorisidir. Kaynak metin ile çeviri arasında anlamsal benzerlik bulunabilir. Ancak bu tür kimliklerin var olmadığı da basitçe kanıtlanabilir. Örneğin, herhangi bir çevirinin hızlı bir şekilde gözden geçirilmesi, bilginin kaçınılmaz olarak kaybolduğunu, arttığını veya değiştirildiğini gösterecektir (Komissarov, 1991: 91).

Komissarov, 1991 yılındaki çalışmasında aynı zamanda çeviri kuramının karmaşıklığına ve zorluklarına da dikkat çekmektedir. Çeviri süreci, kaynak ve hedef metinler arasındaki anlamsal ilişkilere bakan eşdeğerlik teorisine dayanmaktadır. Ancak bu yaklaşım her zaman mükemmel eşdeğerlik sağlamaz. Bir çevirinin üstünkörü incelenmesi, çeviri süreci boyunca materyalin her zaman değiştiğini, hatta bazen büyüdüğünü veya küçüldüğünü ortaya çıkarır. Bu durum çeviri sürecinde sadece dil uzmanlığına bağlı olmayan kültürel, toplumsal ve hatta bireysel unsurların da rol oynadığını göstermektedir. Çeviri süreci karmaşıktır ve yalnızca dil uzmanlığını değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve bireysel yönleri de içerir. Sonuç olarak her çeviri süreci farklıdır ve çevirmenin çözmesi gereken kendine özgü sorunları beraberinde getirir. Bu, bilim ve uygulamanın çevirisinde öğrenme ve ilerlemenin devam eden süreçler olduğunu göstermektedir.

1.3 Çocuk Kitaplarındaki Kültürel Öğelerin Çevrilmesi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Çocuk kitaplarının çocuklarda okuma sevgisinin kazanılmasında ve okuma alışkanlığının oluşmasında önemli bir yeri vardır. Çocuğun bakış açısını genişletme, merakını artırma ve onu yeni şeyler keşfetmeye teşvik etme gücüne sahiptirler. Sıklıkla bahsedildiği gibi çocuk kitapları çocukların hayal gücünü harekete geçirerek yaratıcı düşüncelerine katkıda bulunur. Özellikle çevirisi yapılan kitaplar çocukları farklı kültürler, gelenekler ve deneyimlerle tanıştırmak onların çeşitliliği anlamalarına ve takdir etmelerine yardımcı olabilir. Genel olarak çocuk kitapları öğrenme, büyüme ve kişisel gelişim için harika bir araçtır.

Mert, Albayrak ve Serin'in 2013 yılındaki çalışması sonucu olarak çevrilen çocuk kitaplarının ait oldukları kültürel unsurlar açısından incelendiği ve kendi kültürlerini ne ölçüde yansıttığını tespit etmiştir. Bu sayede çocukluktan yetişkinliğe geçişi etkileyen, hem okul eğitim-öğretim faaliyetlerini hem de bireyin sosyal yaşamını destekleyen kitapların, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun ve yeterli olup olmadığı keşfedilmiştir. Ayrıca çeviri eserlerde yer verilen farklı yaşam şekilleri, inançlar vb. sadece eğlenceli olarak değil, aynı zamanda bilgi verici olarak da kabul edilmelidir. Kültür aktarımının amacı, yalnızca farklı kültürleri dayatmak değil, aynı zamanda bireyin kendi kültürünün özelliklerini öğrenmesini ve fark etmesini sağlamaktır.

Günlük yaşam, kişilerarası ilişkiler, değerler, eğitim, edebiyat, sanat, müzik, gelenekler, sosyal yaşam, coğrafya ve mekân, kurgusal çocuk kitaplarında kültürel unsurların aktarılma yollarıdır. Bu öğeler doğrudan veya dolaylı olarak sunulup genellikle alt karakterleri içerir. Öztürk ve Destegüloğlu (2022) çalışmalarında kurgusal çocuk kitaplarının, okudukları karakterlerle özdeşleşen okurlara yerel kültürü aktarmaya yardımcı olduğunu göstermiştir. Ancak bazı alt kültür unsurları sınıflandırmaya dahil edilmemiştir. Kültürel aktarımın çokluğuna rağmen toplumsal yozlaşma bazı unsurların aktarımını azaltabilmektedir ki bu çocuk kitapları için sorun teşkil etmemektedir.

Çocuk kitaplarındaki kültürel göndermelerin çevrilmesi çok önemlidir. Çünkü kitaplar gençlere dünyayı gezerken farklı kültürleri tanıma fırsatı sunmaktadır. Kültürel nesnelerin doğru çevirisi çocukların çeşitli kültürel değerleri anlamalarına ve fark etmelerine yardımcı olur. Çocuğun kendi kültürü ve kimliği de onun yardımıyla korunur

ve geliştirilir. Bu nedenle çocuk kitaplarındaki kültürel öğeler uygun şekilde çevrildiğinde çocukların dünya görüşleri genişler ve kültürel çeşitlilikle baş etme becerileri gelişir. *Rulers of Literary Playgrounds*'da Deszcz-Tryhubczak ve Kalla, (2011) Jacqueline Rose'un yetişkinlerin kendi kültürlerini çocuklara dayattığı iddiasının yine aynı kitapta yer alan Bernstein'in iddiasıyla çelişmekte olduğunu ifade eder. Bernstein, çocukların kendi kültürlerinin pasif tüketicileri olmak yerine, onun anlatılarını yeniden yazma ve deşifre etme konusunda yetenekli olduklarını savunmaktadır. Oyun aracılığıyla, anlatılarla ve maddi kültürle etkin bir şekilde etkileşime geçerek yeni ve farklı bir deneyim inşa ederler. Ayrıca çocuk kitapları ve oyuncakları, doğası gereği kontrol edilmesi veya yönetilmesi zor olan performanslara katkıda bulundukları için kültürü etkiler (Deszcz Tryhubczak ve Kalla, 2011: 4).

Tufaner'in (2022) araştırması sonucu kültürel unsurların aktarımında beslenme, bitki, hayvan vb. unsurlara çok fazla önem verildiği görülse de deyim, atasözü, değer yargıları gibi alanlarda kültürel unsurların daha az kullanıldığı görülmektedir.

“Bundan sonra yapılacak çalışmalarda gerek Türkçe gerek çeviri farklı eserlerin kültürel öğeleri yansıtmaya düzeyleri incelenebilir. Bu tarz araştırmaların uluslararası boyutta yapılması ve sayısının artması hem daha özenli çocuk edebiyatı eserlerinin ortaya konulmasını hem de çeviri yapan kişilerin daha özenli bir çeviri yapmasını teşvik edebilir.” (Tufaner, 2022: 1432)

Tufaner'in de 2022'de belirttiği gibi, gelecek çalışmalar hem Türkçe hem de çeviri eserlerin kültürel unsurları ne ölçüde yansıttığını incelemelidir. Bu tür çalışmaların uluslararası düzeyde yürütülmesi ve sayılarının arttırılması, çevirmenlerin çocuk edebiyatı eserlerini daha dikkatli hazırlamasına ve çevirilerini daha dikkatli çevirmesine yol açabilir.

Sonuç olarak, çocuk kitaplarının çevrilmesi çocukların farklı kültürleri öğrenmesine ve kültürel çeşitliliği anlamasına yardımcı olur. Bu nedenle çocuk kitabı çevirilerinde kültürel unsurların doğru şekilde aktarılması, çocukların kültürel anlayış ve karşılaştırma becerilerinin geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu, çocukların dünyayı daha geniş bir bakış açısından anlamalarına yardımcı olur, onları daha kapsayıcı hale getirir ve bireyi daha iyi anlamalarını sağlar.

Tufaner'in (2022) çalışması, çocuk kitaplarının çevirilerinde kültürel öğelerin aktarılmasının önemini vurgular. Araştırmaya göre, çevirilerde beslenme, bitki ve hayvanlar gibi kültürel öğeler sıklıkla kullanılırken, deyimler, atasözleri ve değer

yargıları gibi ögeler daha az kullanılmaktadır. Bu, çeviri sürecinde hangi kültürel öğelere öncelik verildiğini ve hangilerinin göz ardı edildiğini anlamak için bize yardımcı olur.

Mert, Albayrak ve Serin (2013), çevrilen çocuk kitaplarının, yazarların kendi kültürünü ne ölçüde yansıttığını ve genç okuyucuların ihtiyaç ve ilgilerini ne ölçüde karşıladığını incelemiştir. Çünkü yazarların kendi kültürünün aktarımı, çocukların sosyal ve akademik yaşamlarını nasıl yaşadıklarını etkileyen önemli bir unsurdur. Bu çalışma, çeviri eserlerin hem eğitici hem de eğlendirici olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Farklı yaşam tarzları ve inançlar gibi kavramlar ele alındığında çocuklar dünyaya daha geniş bir yelpazeden bakarlar.

Ayrıca, özellikle çocuk kitapları söz konusu olduğunda kültürel aktarım çok önemlidir. Kültür aktarımı, başka kültürleri benimsetmeye çalışmanın ötesinde, bireyin kendi kültürünün özelliklerini kazanmasına yardımcı olur. Çocuklar başkalarının kültürel deneyimlerini kabul edebilir ve bunun sonucunda kendi kültürel kimliklerini kavrayabilirler. Dolayısıyla çevrilen çocuk kitaplarının çocukların kültürel anlayışlarını geliştirmede önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK KİTABI ÇEVİRİSİ VE GÜNCEL YÖNTEMLER

2.1 Kültürel Öğelerin Çevrilmesi ile ilgili Görüşler

Kültür, dil öğreniminde önemli olduğundan, yabancı dil eğitmenleri öğrencilerine kültürel göstergeler konusunda eğitim vermelidir. Bu şekilde bir eğitim verilmezse, hedef dilde kültürel gönderimler içeren yazıların anlaşılması güçleşebilir. Kültürel öğelerin anlaşılma eksikliği nedeniyle eğitimci bu öğeleri gerekli öğrenmeler gerçekleştirildikten sonra öğrenciye aktarabilir. Öğrenciler yeterli kültürel bilgi edinerek genel dil becerilerini geliştirebilir ve hedef dilde daha yetkin hale gelebilirler. Bir milletin dili ve kültürünün bir madalyonun iki yüzü olduğu gerçeğini akılda tutmak önemlidir; bu nedenle hem dillerini hem de kültürel öğeleri öğrenmelidirler (Elyıldırım, 2010: 131).

Kültürler arası anlayış ve iletişimi geliştirmek için kültürel özelliklerin çevrilmesi çok önemlidir. Diller, tek başına söz varlığını ve dil bilgisi yapısını çevirerek başka bir dile yeterince çevrilemeyecek kültürel derinlik ve zenginliğe sahiptirler. Kültürel bileşenler bir toplumun tarihi, sanatı, gelenekleri, değerleri ve inançları gibi kavramları kapsar. Bu nedenle bir metnin veya ifadenin başka bir dile çevrilmesinde kültürel unsurların doğru bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir.

Eriş'in 2019'daki çalışmasında belirttiği üzere bir edebi eserin orijinal metni ile erek metnin karşılaştırılması, özellikle oldukça farklı iki dil arasındaki (Türkçe ve İngilizce) çevirilerde kültürel terim bilgisinin nasıl ele alındığına dair bir fikir verecektir. Bu nedenle, çevrilen bir kitap belirli bir dönemdeki belirli bir topluluğa ait bir hikâyeyi içeriyorsa, kültürel terim bilgisine nasıl yaklaşıldığını anlamak için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Çeviri bir kitap belirli bir tarihsel döneme ve topluluğa ait bir anlatıyı kapsadığında kültürel terim bilgisine yaklaşımı anlamak için daha kapsamlı bir incelemenin gerekli olduğu ortaya çıkar. Bu, çeviri sürecinde kültürel bağlam ve dilin öneminin altını çizerek çevirmenlerin ve okuyucuların çevirinin yalnızca dilsel bir dönüşüm gerektirdiğini değil aynı zamanda kültürel uyumu da gerektirdiğini anlamalarını

sağlar. Sonuç olarak çeviribilimde kültürel terim bilgisinin doğru kullanılması, metnin kesinliği ve bütünlüğünün sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle bu, çeviribilim alanında çok önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır ve gelecekteki bilimsel çalışmalarda daha fazla ilgi gösterilmesini gerektirmektedir.

Dil ve kültür arasındaki güçlü bağlantının önemli bir sonucu, herhangi bir dile ait yazıların, o dile özgü dil kuralları ve kültürü dikkate alınarak şekillendirilmesidir. İngilizce ve Arapça çeviri üzerine çalışmalar yapan Alwazna'ya (2014) göre her bir metnin ilgili olduğu dil kuralları ve kültürel farklılıklar nedeniyle İngilizce ve Arapça metinler farklı şekillerde yapılandırılmıştır. Bu, İngilizceden Arapçaya çevrilen metinler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Çevremizdeki dünyayı kategorize etmek için kullandığımız kelimelerin zamanla anlam ve kullanım alanlarının değişmesi, kültürel çevirinin en önemli zorluklarından biridir. Günlük söylemleri ve eylemleri çevirmek, çevirideki bir diğer zorluktur. Kaynak kavramlar kullanılarak yerel kavramsallaştırmaların tanımlanmasıyla eş zamanlı olarak farklı bir sorun kategorisi yaratılmaktadır. Kültürün çevirisi, sosyal ilişkileri yöneten ve kültürler arasında farklılık gösteren dışsal değişkenlerin zaman, yer, güç, statü ve cinsiyeti içermesi gerçeğiyle daha da karmaşık hale gelir (Gezer ve Can, 2019: 357).

Tüm diller arasındaki çeviriler de göz önünde bulundurulduğunda çevirinin Wolf (2007) tarafından önerildiği gibi, yeni ve gelişen hibrit çözümlere açık, metne göre farklılıkları uzlaştırma ve okuyucunun farklılığa açık olması amacıyla "aracılık alanı" içinde gerçekleşmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İki kültürel dünya arasında, bir arabulucu olarak çevirmen aynı zamanda bazen çatışan, "profesyonel" veya "kararlı" rolüne göre anlamı filtreleyerek "Burada neler oluyor?" sorusuna cevap bulmak ile görevlidir (Katan, 2012: 6). Çevirmen, çeviri sırasında sorun yaşamamak ve anlamı bozmamak için kültürel kelimelerin söz varlığına aşina olmalıdır (Yatuzzuhriyyah ve Hilman, 2022: 269).

Bu bağlamda günlük hayatta kullanılan cümlelere, atasözlerine, farklılıklara, sıfatlara, başlıklara verilen karşılıkları anlamak, çevirinin kendi kültürü ile kaynaşmasını sağlayabilir. Kültürel çeviri çalışmalarının toplumların sosyokültürel yaşamını dikkate alması gerekir. Dil varlığı, sosyal ve kültürel faaliyetlerin, toplumu nasıl etkilediğini anlamamızı sağlayan göstergeler ve işaretlerden oluşmaktadır. (Barut ve Baytar, 2021: 20). Demek o ki, çevirmenlerin ve edebi-kültürel çeviri adaylarının, sözün varlığına daha geniş açıdan bakabilmeleri büyük önem taşımaktadır.

2.2 Çocuk Kitaplarındaki Kültürel Ögelerin Çevrilmesi ile ilgili Güncel

Kuram ve Yöntemler

Çocukluğun bilimsel geçmişi çocuk edebiyatına dayanır. Çocuk edebiyatı asırlardır tartışılan ve düşünce ayrılıklarına sebep olan edebiyatın bir alt dalıdır (Demirkol, 2008: 53) Çocuk edebiyatı ele alındığında kapsamlı bir araştırma yapılmadan bir sonuca varılması olası değildir.

Bizim çalışmamızda da 1946 yılında yayımlanan Burian çevirisi incelenmektedir. Bu kadar eski bir çevirinin incelenmesi de zaman içinde değişen kültürün çeviri yöntemlerindeki yansımaları gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisi gibi çocuk edebiyatına katkı sağlayan pek çok sanatçının kaleminden çıkan çevirilerin çeşitliliği sürmektedir. Çünkü yapılan çeviriler bu tür güçlü eserlerin kültürdeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Eyigör Pelikoğlu ve Karaca 2019 yılındaki makalelerinde Alice çevirisi için içeriğinin zenginliğinin yanı sıra gücünü de araştırmacı ve sanatçılarda bıraktığı etkisi üzerinden vurgulamıştır. Ayrıca aynı makalede *Alice in Wonderland* eserindeki içeriğin ne denli güçlü ve zengin unsurlar taşıdığını vurgulamak için aşağıdaki açıklama yapılmıştır:

“İngiltere’nin Victoria döneminde, kız çocuklarına bakışı değiştiren isim Lewis CARROL. Onun, İngiliz edebiyatının kült eserlerinden biri olarak kabul edilen Harikalar Ülkesinde Alice’in Maceraları adlı romanında hem kendi döneminin sosyolojik ve politik yaşantısını simgelerle ele alması hem de yarattığı Alice karakteriyle kız çocuğu algısına yüklediği yeni anlamlar büyük önem arz eder.” (Eyigör Pelikoğlu ve Karaca, 2019: 664)

Kumcu 2018 yılında yayınlanan makalesinde ise *Alice Harikalar Ülkesinde*’nin nasıl bir türde yazıldığından bahseder. Kumcu (2018) Alice’in sadece çocuk edebiyatı eseri olarak sayılamayacağını aksine aynı zamanda absürt yazın türünde de yer alabileceğini savunur ve absürt yazının belli bir tema olmadan, yazarın estetik endişeleri neticesinde gerçek dünya ile örtüşen öğelerin ortadan kalkmasıyla ortaya çıkar diye ekler. Çalışmamızda bu tanımdan hareketle biz de kültürel öğeleri incelemekteyiz. Kültür bilindiği üzere insan birikimi sonucu ortaya çıkan ve sürekli değişim sürecinde olan bir olgudur. Bu nedenle incelediğimiz *Alice Harikalar Ülkesinde* adlı çevirinin çocuk edebiyatı unsurlarını yansıtırken bir yandan da içinde bulundurduğu hayal gücü ürünü ifade ve kavramların kültürel anlamda hangi çeviri yöntemlerini kullanarak ereke dile aktarıldığı büyük önem taşımaktadır. Daha kapsamlı bir çalışma için daha güncel bir

çeviri ile karşılaştırılması daha yararlı olabilir; fakat bizim çalışmamız Türkçe çeviri olarak 1946 yılında yayımlanan Burian çevirisine odaklanmaktadır.

Diğer bir deyişle çocuk edebiyatı içinde *Alice Harikalar Ülkesi* çevirisi değerlendirilecek olursa yukarıda belirtilenlere ilaveten Davies, (2003) makalesinde ele aldığı Harry Potter'ın Çin ve Güney Amerika'daki çevirilerinden yola çıkarak eserin çocuklara hitap etmesini ve çocukların ilgisini çekmesini sağlama yolunda çevirmenin çok büyük bir rol üstlendiğini savunur. Davies (2003) aynı zamanda çocuk edebiyatı hakkında şöyle ekler:

“Bir tür genel çocukluk kültürü bağlamında çocuğun zevkinin ve mizahının bazı evrensel özelliklerini varsayarsak, kitapların çocuk dostu yönlerinin dilsel ve kültürel engelleri, özellikle İngiliz kültürel referanslarından daha kolay aşabileceğini düşünebiliriz. Öte yandan, bazı açılardan çocuklar için çeviri, yetişkinler için çeviri yapmaktan daha zor olabilir. Genç okurların belki de zaman zaman belirsizliğe, beceriksizliğe veya herhangi bir çeviriyle uğraştıklarını bilen yetişkinlerin doğal olmayan bir cümleye karşı tolerans gösterme olasılıkları daha düşüktür.” (Davies, 2003: 66)

Çocuk yazını içinde yapılan çevirilerin kültürel anlamda nasıl yansıtıldığı da ayrı bir tartışma konusudur. Davies'in bahsettiği çeviri yöntemleri yapılan çevirilerin kültürel açıdan nasıl değerlendirildiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu açıklamayı savunur nitelikte olarak Kumcu (2018) “Çocuk yazını çevirisi, özellikle de kültürel öğeler içeren çocuk yazını çevirileri söz konusu olduğunda, temel sorun, çevirmenlerin kültürel öğelerin çevirisinde yerleştirme ya da yabancılaştırma uçlarından hangisine daha yakın duracağıdır” der (Kumcu, 2018: 6).

Çeviri, kaynak kültür ve hedef kültür arasında bir köprü vazifesi görmekte olup zaman zaman kaynak kültürü hedef okuyucuya tanıtmaya görevini de üstlenmektedir. Çeviri sürecinde birçok zorluk ile karşılaşılabilir ve bu zorlukları aşmak için çeşitli çeviri yöntemlerine başvurmak gerekebilir. Özel isimlerin çevirisinde başvurulan yöntemler metnin türüne ve hedef okuyucu kitlesinin profiline göre değişiklik göstermektedir. Çevirmen kimi zaman metnin yabancı bir kültüre ait olduğunu ve okunan metnin çeviri metni olduğunu hissettirmeyi kimi zaman ise bunu gizlemeyi tercih edebilir (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018: 181).

Çalışmamızda kullanılan çeviri yöntemlerinin yanı sıra tartışılan çeviri yöntemleri, Peter Newmark tarafından 2010 yılında güncellenmiştir. Newmark, (2010)

"Çeviri ve Kültür" adlı makalesinde çevirmenlerin kültürel unsurları aktarmalarını kolaylaştıracağını belirlediği "beş temel kültürel çeviri yöntemini" tanımlamıştır. Bu yöntemler şöyledir: Aktarım (transference), kültürel eşdeğerlik (cultural equivalent), betimsel eşdeğerlik (descriptive equivalent), bileşen çözümlemesi (componential analysis) ve özel isim dönüşümü (transonym) (Güzelel ve Süverdem, 2023: 88-89). Ancak, bu çalışmada incelediğimiz kitapların yayın tarihi ile daha çok örtüştüğü göz önünde bulundurularak Davies'in (2003) çeviri yöntemlerinden yararlanmanın daha doğru olacağına karar verilmiştir. Yapılacak olan başka çalışma ve araştırmalarda daha güncel tarihli olan çeviri kitaplar Newmark'ın (2010) çeviri yöntemleri ışığında düzenlenip bu çalışmamız ile karşılaştırılabilir.

Çocuk kitaplarındaki kültürel öğelerin çevrilmesinde kullanılan güncel yöntemler hususunda dikkat edilmesi gereken bazı ortak etmenlerin var olduğu ve bunların ne olduğu konusunda Zivtci (2007) ve Çilyüz (2020) aşağıdaki saptamaları yapmışlardır:

1. Çocuk gerçeği ve kültürel bilgi: Bir çocuk kitabı çevirmeni için her iki dile de çok iyi hâkim olmak yeterli değildir. Çevirmenin de çocuğun gerçekliğine yakın olması ve her iki kültürü de iyi tanınması gerekir. (Zivtci, 2007)

2. Kültürel değerlerin aktarımı: Çocuk kitaplarında çeviri yoluyla aktarılan kültürel değerler, bu kültürü bilmeyen çocuk okuyucuya yabancı görünmektedir. Bu anlaşılabilirliği önlemek için çevirmenin metni açıklamalarla desteklemesi gerekir. (Zivtci, 2007)

3. Kaynak metne bağlılık ilkesi: Çeviribilimin en önemli kuralı olan kaynak metne bağlılık ilkesi, çocuk edebiyatı çevirilerinde geçerliliğini kaybeder. Çevirmenin görevi, söz konusu eseri, hedef kitlesini de dikkate alarak, çeviribilim ilkelerine aykırı düşmeden, çocuk edebiyatına entegre etmeye çalışmaktır. (Zivtci, 2007)

4. Kültürel unsurların sınıflandırılması: Kültürel unsurların çevirisi, çeviri çalışmalarının önemli bir alanıdır. Bu unsurlar genel olarak ekoloji (tepe, dağ, ova, fauna vb.), maddi kültür (insan yapımı şeyler: yeme ve içme, giyim, barınma ve ulaşım) ve sosyal kültür olarak sınıflandırılır. (Çilyüz, 2020)

5. Çevirmenin rolü: Çocuğun okuma sevgisinde, anadili gelişiminde ve hayatında kitaplarla kuşatılma kararında yazarın yanı sıra çevirmenin de oynadığı rol önemlidir. (Zivtci, 2007)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada, 1946 yılında MEB yayınları tarafından yayımlanan ve Cumhuriyet Gazetesi tarafından desteklenen Burian'ın *Alice Harikalar Ülkesinde* adlı çeviri eserinin ilk dört bölümünde yer alan kültürel unsurlar, yiyecek isimleri, hayvan isimleri, ünlem ifadeleri, tamlamalar ve karakter isimleri olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir. Bu çalışma uzun bir süreç gerektirmeyen kesitsel bir özelliğe sahiptir. Ayrıca 1998 yılında Volume One Publishing tarafından yayımlanan *Alice Harikalar Ülkesinde* kitabı kaynak dil çalışması olarak karşılaştırmalı olarak okunmuştur. Bu çalışma belge çözümleme ve taraması yöntemleri kullanılarak yazılmış ve düzenlenmiştir.

Verilerin toplanmasında çeviri yöntemlerine Öztemel Akbay ve Metin Tekin (2018) tarafından yazılan makale rehberlik etmiştir. Ayrıca bu çalışmada hem Öztemel Akbay ve Metin Tekin (2018) hem de Davies'in 2003 tarihli makalesinde kullanılan çeviri yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışmamızda ele alınabilecek potansiyelde olan bir diğer nokta da yapılan çevirinin tarihe bağlı olarak süreç içindeki değişimi ve gelişimidir. Ele alınan çeviri 1946 yılına ait olduğu için eski İstanbul Türkçesi öğelerinden de barındırmaktadır. Bir insanın günümüz sinemasından izlediği bir kesit ile eski Türk sinemasından izlediği bir sahne o kişi üzerinde aynı his ve düşünceyi oluşturmadığı gibi Burian'ın (1946) çevirisi okunurken günümüz tarihine yakın Alice çevirilerini okuyormuş gibi bir his alınmadığı ve farklı bir etki uyandırdığı barizdir. Bu bağlamda çalışmamızda incelediğimiz kültürel öğeler, çevirinin tarih içindeki gelişimini ve değişimini destekler niteliktedir. Yapılan başka araştırmalarda daha güncel çeviriler incelenip bu çalışma ile karşılaştırılabilir. Bu nedenle yaptığımız çıkarım desteklenebilir. Ayrıca, eski tarihli bir çeviriden elde edilen verilerin incelenmesi daha sonraki belge çözümleme ve taraması çalışmalarına öncülük edecektir. Aşağıda belirtilen görsellerdeki zaman farklılığı da dönemin değişen imkanları çerçevesinde gelişen ve süreklilik arz eden yaratıcılık kavramının görsel açıdan da farklılık gösterebildiğini gözler önüne serer.

Görsel 1: Lewis Carroll, “Alice Liddell portresi”, 1858.

Görsel 2: John Tanniell, “Alice Perdenin ardındaki küçük kapiya bakıyor”, Kitabın ilk baskısının 8.sayfası, 1866.

Görseller: (Eyigör Pelikoğlu ve Karaca, 2019: 665),

“Bizzat Lewis Carroll’ın çektiği Alice Lindell fotoğrafı (Görsel 1) ile kitabın ilk baskısındaki John Tanniell’in Alice illüstrasyonu (Görsel 2) yan yana getirildiğinde, teknolojik gelişmelere bağlı olarak görsel sanatların bir nesne/imagyi yeniden nasıl üretebildiğini ve düş ile gerçeğin birbirine ne kadar yakın olduğunun ispatı olmaktadır” (Eyigör Pelikoğlu ve Karaca, 2019: 665).

Çalışmamızda incelenen yöntemler en doğru çeviriyi bulmaya yönelik olmamakla birlikte açıklayıcı bir tavır kullanılarak ve Davies’in (2003) makalesinde bahsettiği yöntemler temel alınarak Alice çevirisindeki kültürel öğeler incelenmiştir. Kumcu (2018) bu konuyla ilgili olarak şöyle bir yorumda bulunmuştur:

“Çeviri Bilim alanında uzun süredir yaşanan gelişmeler sayesinde, çeviri eleştirisi ‘hata avcılığı’ ve öznel yorumlardan, bilimselliğe doğru hızla evrilmektedir. Bu anlayışa paralel bir şekilde bu eleştirinin amacı en ‘iyi’ çeviriyi seçmek değil, çevirmenlerin verdiği kararların arkasında yatan nedenleri anlayabilmek, çözümlerin tatmin edici olmadığı durumlarda da alternatif çözümler önermektir” (Kumcu, 2018: 8).

Çalışmamızda yukarıda ele alınan sorulara cevap bulabilmek amacıyla Öztemel Akbay ve Metin Tekin’in (2018) makalesinde yer alan ve Davies’in (2003) makalesinden esinlenerek yazılan çeviri yöntemlerini kullanılmıştır. Tablo 1’de bu yöntemlerden çalışmamızda kullandığımız 6 tanesine yer verilmiştir. Ayrıca bu makalelerin dışında tutulan bire bir çeviriler (literal translation) de incelenmiştir.

3.2 Araştırmada Örneklem Seçimi ve Araştırma Evreni

Bu araştırmada, Davies (2003) ve Öztemel Akbay ve Metin Tekin'in (2018) çalışmalarından ilham alınarak Lewis CARROL'ın *Alice Harikalar Ülkesinde* eserinin çevirilerinin Türk kültürüne aktarılması üzerine yoğunlaşıldı. Birincil kaynak Volume One Publishing tarafından yayınlanan 1998 baskısıydı. İncelenen çeviri 1946 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı yayını Burian'ın 1946 çevirisidir. Bu örneklemin seçilmesinde sonraki araştırmalara öncülük etmek adına eski baskılar olması etkili olmuştur. Bu şekilde bir çalışma yapılması da çeviriye bakış açısının zaman içinde ne boyutta değiştiğini gözler önüne serecektir.

Ayrıca, çocuk kitabı çevirisi olarak *Alice Harikalar Ülkesinde* eserinin kullanılması, özellikle fantastik çocuk edebiyat ürünü olan bu eserin çevrilmesindeki zorlukların nasıl aşıldığının sorgulanması açısından da büyük önem taşımaktadır. Zira, bu eserin çevrilmesinin dil ve anlam açısından da zor olduğu ortadadır; çünkü metnin içinde geçen Lewis CARROL'ın özgün sözcüklerinin anlamlarını tam olarak bulmak oldukça zordu. Bu nedenle olasılıklar üzerinde daha çok düşünmek ve başka kelimelerle bağlantılar kurarak anlamları irdelemek gerekiyordu.

Araştırmamız yukarıda bahsedilen *Alice Harikalar Ülkesinde* eserinin çeviri yöntemleri ışığında ele alınıp ilk dört bölümünün değerlendirilmesinden oluşur. Davies'in (2003) çeviri yöntemleri baz alındığı için ilk dört bölümün örneklem olarak seçilmesi bu çalışma adına yeterli olarak görülmüştür. Her bölümde kullanılan çeviri yöntemleri sayısal verilere dökülmüştür. Çeviri yöntemleri ışığında bulgular değerlendirilirken, ekler kısmındaki detaylı incelemenin yanı sıra bulgular bölümünde araştırma sorularına yanıt alınmak ve çıkarımlarda bulunmak üzere kullanılan yöntemlerden örnekler gösterilmiştir. Bulguların analiz edilmesinde ve örneklem seçiminde belge çözümleme ve taraması yöntemlerinin kullanılması, elde edilen verinin de güvenilirliğini ve doğruluğunu kanıtlar niteliktedir. Araştırma evrenimiz, araştırmamızın kilit noktası olan çocuk kitapları çevirisi ve kültürel öğelere hizmet etmektedir.

	Çeviri Yöntemi	Açıklama
1.	Koruma (Preservation)	Kaynak dilden erek dile kelimeler aynı şekilde geçer. Böylece çevirirken kelimeler aynı kalır.
2.	Ekleme (Addition)	Çevirmen, cümlelerin içinde veya kelimelerin yanında açıklayıcı görevi olan ek ifadeler kullanır. Bu, erek dilin daha kolay anlaşılmasını sağlar.
3.	Çıkarma (Omission)	Metinden, çevirmenin önemsiz olduğu ve sorun olduğu düşünülen ögeler çıkarılır.
4.	Dönüştürme (Transformation)	Ögeler bir kültürden diğerine aktarıldığında, anlamları değişebilir.
5.	Yeniden Yaratma (Creation)	Kaynak metinde olmayan ögeler eklenir, bu da erek dil okuyucularının kültürü ile uyum sağlamaya çalışılır.
6.	Yerelleştirme (Localization)	Metne kültürel ögeler yardımıyla akıcılık kazandırarak çeviri olduğunu düşünmeyi engeller.
7.	Bire Bir Çeviri (Literal Translation)	Kaynak dildeki bir kelimenin erek dildeki tam karşılığını bulmak ve bu kelimeyi başka bir dile aktarmaktır.

Tablo 1: Davies'e (2003) ve Öztemel Akbay ve Metin Tekin'e (2018) göre Çeviri Yöntemleri

Çalışmamızda Öztemel Akbay ve Metin Tekin'in 2018 yılındaki çalışması ile Davies'in 2003 yılı makalesindeki çeviri yöntemleri de kullanılmıştır. Yukarıdaki tabloda incelemede kullanılan altı yöntem gösterilmektedir. Ayrıca bu makalelerde yer almayan bire bir çeviriler de araştırmamızda yer almaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1.Bulgular ve Değerlendirmeler

1. *Alice Harikalar Ülkesinde* çeviri kitabında kullanılan çeviri yöntemleri nelerdir?
2. *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisinde en çok tercih edilen yöntem ve bunun nedeni nedir?
3. *Alice Harikalar Ülkesinde*'nin 1946 çevirisinde en yaygın olarak kullanılan çeviri yönteminin, çevirinin yapıldığı dönemle olan ilişkisi ve bu ilişkinin çeviriye etkileri nelerdir?

Yukarıda yer alan sorular ışığında bulgular detaylıca incelenmiştir. Birinci soruya yanıt olarak Davies'in (2003) makalesi göz önünde bulundurulacak olursa, incelenen çeviride yerleştirme ve bire bir çeviri en sık kullanılan çeviri yöntemleridir. Araştırmamızın ilk sorusu yedi farklı çeviri yöntemi kullanılarak cevap bulmuştur. Davies'in (2003) makalesi şu altı yöntemi kapsamaktadır: Koruma (preservation), ekleme (addition), çıkarma (omission), dönüştürme (transformation), yeniden yaratma (creation), yerleştirme (localization). Ayrıca değişmeden kalan kültürel yönlerden kaynaklanan kelimeler için Davies'in (2003) makalesinde ele alınan yöntemlerin yanı sıra, bire bir çeviri veya edebiyat çevirisi yaklaşımları kullanılmıştır. İlk dört bölümde kullanılan yöntemler yedi başlık altında çözümlenmiştir: 28 adet bire bir çeviri, 20 adet yerleştirme, 12 adet koruma, 7 adet ekleme, 7 adet dönüştürme, 4 adet yeniden yaratma, 4 adet çıkarma. Davies'in (2003) makalesinden ayrı olarak, bu çalışmada bire bir çeviri yöntemi de ele alınmıştır.

İkinci soruya yönelik olarak her bölümde bazı yöntemler diğerlerine nazaran daha çok kullanılmıştır. Bu durumun, çevirmenin hedef kültür ile bağlantı kurmak amacıyla farklı yöntemlerden faydalanmasından kaynaklandığı saptanmıştır. Bazı yöntemlerin daha çok kullanılması, çevirinin okuyucu kitlesinin yaş seviyesinin ve zamanın göz önünde bulundurularak yapılmasından ileri geldiği kanısına varılmıştır. Aşağıda her bölümde en çok kullanılan çeviri yöntemleri ve nedenleri elde edilen veriden yola çıkılarak incelenmiştir.

Bulgular üçüncü araştırma sorusu cevaplanmak üzere de değerlendirilmiştir. Yapılan çevirinin yayımlanma zamanı düşünüldüğü takdirde yerelleştirme ve bire bir çeviri yöntemlerinin sıklıkla kullanılmasının okuyan açısından daha net anlaşılmasına yardımcı olacağı çıkarımı yapılmıştır. İncelenen kitap çevirisinin 1946 yılına ait olduğu göz önünde bulundurulunca kültürel anlamdaki aktarımın yerelleştirme ve bire bir çeviri yöntemlerinin dönemin okurlarına daha çok hitap ettiği varsayılmaktadır. Ayrıca çevirmenin çocuk edebiyatı çerçevesinde kültürel bir köprü kurmayı amaçladığı da söylenebilir.

Bire bir çeviri, ifadelerin kaynak dilden hedef dile doğrudan aktarılmasını içerirken; yerelleştirme, metnin hedef kitlenin kültürel bağlamına uyacak şekilde uyarlanmasını içermektedir. Eski çevirilerin genellikle yerelleştirme ve bire bir çeviri yöntemlerine dayanmasının birkaç nedeni olduğu çıkarımı yapılabilir. Küreselleşmenin şimdiki kadar yoğun olmadığı dönemlerde bu yöntemler çevirmenlerin metnin hedef dilde anlaşılır olmasını sağlamak için kullandıkları en basit ve anlaşılır yaklaşımlardır. Ancak zamanla bu yöntemlerin kullanımı gelişmiştir. Modern çeviri uygulamaları artık metnin bağlamını, tonunu ve stilini korumak için daha karmaşık yöntemler kullanmaktadır. Bu metinler genellikle belirli bir dilsel ve kültürel ortama özgü anlamlar taşıdığından, özellikle yazınsal çevirilerde daha çok göze çarpmaktadır.

Kumcu'nun 2018 yılındaki çalışmasında belirttiği üzere çeviri alanının, özellikle de çocuk edebiyatı açısından yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyduğu yadsınamaz. Çocuk kitaplarının çevirisi, uluslararası kültürel alışveriş bağlamında sıklıkla gözden kaçırılmaktadır ki bu da çeviribilim açısından önemli bir eksikliktir. Kumcu, 2018 yılındaki çalışmasında Çakmakçı'nın 2004 yılı ve Yeğınobalı'nın 1991 yılı *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisini incelemiştir. Çalışmanın sonucu olarak Çakmakçı'nın (2004) çeviri metninin her yaştan okuyucuya hitap edeceğini ele alarak, çevirisinde üstesinden gelemediği ve açıklanmasının elzem olduğunu düşündüğü kültürel öğeleri dipnotla belirttiği görülmüştür. Ayrıca, Yeğınobalı'nın (1991) kültürel öğelerin erek dildeki denklerini saptamaya çalıştığını ve yerelleştirme yönetimini tercih ettiği belirtilmiştir.

Sonuç olarak çeviri sürecinde yerelleştirme ve bire bir çeviri yöntemlerinin halihazırda önemini korumaya devam ettiği görülüyor. Bu yöntemlerin kullanılması özellikle çocuk edebiyatındaki kültürel öğelerin çevrilmesinde doğruluk ve anlaşılabilirliğin

sağlanması açısından da dikkate değerdir. Bu yöntemler çevirinin temelini oluşturur ve çevirinin gelecekteki gelişiminde hayati bir rol oynamaya devam edecektir. Dolayısıyla bu yöntemleri anlamak ve kullanmak, çeviri uygulamalarının inceliklerini ve çeşitliliğini kavramamıza yardımcı olduğu için çeviri alanında çok önemlidir. Çalışmamızın temelinde incelediğimiz Burian’ın (1946) çevirisi ile elde ettiğimiz bulgular, bizlere yıllar önce kullanılan çeviri yöntemlerinin kültürel anlamda köprü oluşturduğunu ve daha güncel çeviriler ile de kuramsal çerçevemiz etrafında kıyasladığımızda kullanılan bu yöntemlerin çevirmenin bakış açısına göre az miktarda değişiklik gösterebileceğini öne çıkartmaktadır. Aşağıda, incelenen çevirinin ilk dört bölümündeki kültürel öğeler sırasıyla yiyecek isimleri, hayvan isimleri, ünlem ifadeleri, tamlamalar ve karakter isimleri olarak tablolar ile örneklendirilmiştir. Ayrıca, bulgularımız sayısal veriler ile de ifade edilip detaylıca açıklanmıştır. Çalışmamızın ekler bölümünde de tüm veriye ulaşmak mümkündür.

4.1.1. Yiyecek İsimleri

Bu bölümde Burian’ın 1946 yılı çevirisi ve özgün metinde yer alan yiyecek isimleri incelenecektir. İlk dört bölümde saptadığımız yiyecek isimleri örnekleri ve çevirileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Orange marmalade	Portakal reçeli	Bire bir çeviri (literal translation) & Yerelleştirme	İngilizcedeki marmelat kelimesi yerine Türk kültürüne daha yakın bir kelime olan reçel kelimesi kullanılarak anlam bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır.
Cherry tart	Kiraz tatlısı	Bire bir çeviri (literal translation) & Yerelleştirme (localization)	“Cherry” kelimesi kiraz olarak bire bir çevrilirken “tart” kelimesi “turta” yerine yerelleştirme yöntemine göre “tatlı” olarak çevrilmiştir.
Digging for apples	Yermalması çıkarma	Yeniden yaratma (creation)	Bağlama dikkat ederek kelimenin aslında farklı bir anlamda kullanıldığını bilerek erek dilde yeniden yaratmıştır.

Tablo 2: Yiyecek İsimleri

Tablo 2’de belirtildiği üzere yiyecek isimlerinde kullanılan bire bir çeviri ve yerelleştirme örneklerinden iki tanesine ve yediden yaratma örneğine yer verilmiştir. Toplamda yiyecekler kategorisinde 8 bire bir çeviri, 2 yerelleştirme kullanılmıştır. Ayrıca bir adet de yeniden yaratma yönteminin kullanıldığı görülmüştür. (bkz. Ekler)

Yiyecek isimleri karşı kültürde de bulunduğu varsayılp karşı kültüre aynen aktarılmıştır. Bu bulgu bizlere yiyecek isimlerinde çeviri yapılırken kültürel anlamda yakın olan yiyecek isimlerinin İngilizceden çevrilmesinde bire bir çeviri yönteminden yararlanmanın fantastik ifadeler içeren *Alice Harikalar Ülkesinde* eseri için çoğunlukla yeterli olduğunu açıklamaktadır. Zira çevirinin yapıldığı dönemlerde kültürel anlamdaki farklılıklar çocuklara aktarılırken büyük ölçüde değişikliklerin yapılmasına ihtiyaç duyulmadığını gösteriyor. Fakat yerelleştirme yönteminin kullanıldığı “portakal reçeli” örneğinde hedef kültürde de yer alan marmelat yerine reçel kelimesi kullanılmıştır. Zira bire bir çeviri olarak görülmesi ancak “orange marmelade” yerine “orange jam” şeklinde bir ifade ile mümkün olurdu. Bu ifadenin yerelleştirme yöntemi kullanılarak çevrilmesi çocuk kitabı çevirisi olduğu için yapıldığını düşündürmektedir.

“Bazı çevirmenler çocuk edebiyatı eserlerini çevirirken okuyucuların çocuk olmasını göz önünde bulundurarak metni olabildiğince yerelleştirmeyi veya yabancı unsurları ortadan kaldırmayı tercih edebilmektedir. Amaç ise, çocuk okuyucuların metni okurken herhangi bir yabancılik veya zorluk yaşamamasıdır” (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018: 181).

Diğer bir anlamda çocuk kitabı çevirilerinde hedef okuyucu kitlesi de göz önünde bulundurularak bire bir çeviri yönteminin, çocuklar tarafından anlaşılması zor olan ifadelerde kullanıldığı düşünülmektedir.

Çevirmenler genellikle çocuk yazınındaki yabancı unsurların anlaşılmasını kolaylaştırmak için yerleştirir veya ortadan kaldırır. Bu yaklaşım, zorlukları ve yabancılıkları en aza indirir, ancak aynı zamanda çocukların farklı kültür ve yaşamlarla tanışmasını sınırlayabileceği için tartışmalara da yol açar. Yabancı unsurları yerelleştirme veya çıkarma kararı öznel ve çeviri sürecinin karmaşıklığını artırabilir. Çocuk yazını çevirisi, çocuğun anlama kapasitesi ile özgün metnin bütünlüğü arasında dikkatli bir denge kurulmasını gerektiren karmaşık bir süreçtir. Bu durum çeviri pratiği ve çocuk edebiyatı üzerine yapılan çalışmalarda çeşitliliğin ve göreceliğin anlaşılmasının ne denli önemli olduğunu gözler önüne serer.

Bu bölümde yer verilen bir diğer çeviri yöntemi ise yeniden yaratmadır. Özgün metindeki “Digging for apples” ifadesi bire bir tutulmuş olsaydı elma çıkarma olarak çevrilebilirdi. Fakat erek dile çeviri yapılırken Burian’ın (1946) burada kullanılan yiyecek ismini “elma” yerine “yerelması” olarak çevirdiğini görmekteyiz. Bu yiyecek isminin kullanılması daha önce de bahsedildiği üzere çevirmenin iki kültürü ve içinde bulunduğu çocuk yazının dilini göz önünde bulundurarak bu şekilde bir yöntem tercih ettiği görülmektedir.

4.1.2. Hayvan İsimleri

Bu bölümde Burian’ın 1946 yılı çevirisi ve özgün metinde yer alan hayvan isimleri incelenecektir. İlk dört bölümde saptadığımız hayvan isimleri örnekleri ve çevirileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Mouse dear	Fareciğim	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki yakınlık duygusunu yansıtmak için Türk kültürüne özgü “-cim” eki kullanılmıştır
Long tale	Yılan öyküsü	Dönüştürme (transformation)	Uzun anlamına gelen ‘long’ yerine Türk kültüründe bazı bağlamlarda farklı bir anlamı olan ve anlamı daha çarpıcı bir şekilde vermeyi sağlayan ‘yılan’ kelimesi kullanılmıştır.
Oyster	Yengeç	Yeniden yaratma (creation)	‘İstiridye’ yerine Türk kültüründe daha çok bilinen ‘yengeç’ kelimesi kullanılmıştır.
Poor little lizard	Zavallı kertenkele	Çıkarma (omission)	Bazı öğelerin gereksiz olduğu düşünülüp görmezden gelinmiştir.
Rat-hole	Fare deliği	Bire bir çeviri (literal translation)	İfadeler aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Guinea-pigs	Gine domuzu	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelimeler aynı anlamı ifade edecek şekilde erek dile aktarılmıştır.
Caterpillar	Tırtıl	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelimeler aynı anlamı ifade edecek şekilde erek dile aktarılmıştır.

Tablo 3: Hayvan İsimleri

Tablo 3’te görüldüğü üzere ilk dört bölümdeki hayvan isimleri çevirisinde en çok kullanılan yöntem bire bir çeviridir. Bu yöntemin kullanılma nedenlerinin başında iki

kültürün de coğrafyasında barındırdığı hayvanların aynı olmasıdır. İncelemeler sonuç ilk dört bölümde 3 bire bir çeviri, 1 çıkarma, 1 yeniden yaratma, 1 dönüştürme ve 1 yerelleştirme yöntemleri kullanıldığı görülmüştür. Kullanılan bu yöntem zenginliğinin içinden her bir çeviri yöntemine Tablo 3’te yer verilip açıklanmıştır. (bkz. Ekler)

Yerelleştirme yönteminin kullanılmasını incelemek üzere “Alice tatlı bir sesle arkasından seslendi: Fareciğim! Ne olur gelin, eğer hiçbirini sevmiyorsanız, ne kedilerin sözünü ederiz, ne köpeklerin!” cümlesini ele alalım. Bu cümlede Alice’in Fare’ye gösterdiği samimiyet vurgulandığı için kültürel bir ifade olan –cim eki eklenmiştir. Bire bir çeviri yapıp “sevgili fare” demek yerine –cim eki eklenerek bağlama uyacak şekilde Türk kültürü esintisi hissettirilmiştir. Ayrıca okur kitlesi çocuklardan oluşacağı için böyle bir küçültme ekinin kullanılması tercih edilmiştir.

Tufaner'in 2022 yılındaki çözümlemesi, çeviri sürecinde dil ve kültürün dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır. Analize göre edebi eserlerde yer alan özel isimler, hayvan isimleri ve insan isimleri, ilgili kültürün dilsel özelliklerini yansıtan isimlerle ilişkilendirilmektedir. Bu ilişkilendirme, okuyucuların belirli bir kültürün dilsel özelliklerini tanımlamasına yardımcı olur. Örneğin *Alice Harikalar Ülkesinde* kitabında yer alan hayvan adlarının çevirisinde en sık kullanılan yöntem bire bir çeviri yöntemidir. Bu yaklaşım özgün metnin kültürel bağlamını korumayı amaçlamaktadır. Çevirmenlerin bu yöntemi kullanarak dilin kültürel özelliklerini ve kendine özgü niteliklerini okuyucuya aktarma çabasında oldukları söylenebilir. Çeviri sürecinde dil ve kültür özelliklerinin göz önünde bulundurulması, metnin anlamının ve tonunun doğru bir şekilde aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, çeviri çabalarının genel kalitesini ve etkinliğini artırır. Çeviri sürecinde hem dilin hem de kültürün önemini vurgulayan çeviri bilimindeki "kültürel çeviri" kavramıyla da ilgilidir. Tufaner'in (2022) çalışması, kültürel çevirinin önemini ve çeviribilimdeki rolünü vurgulayarak önemli bir katkı sağlamıştır.

Ayrıca, Güzelel ve Süverdem’e göre (2003) Türk gençlik edebiyatının İngilizceye en yaygın çeviri yöntemi, coğrafi unsurları veya kamusal yaşamın, sosyal yaşamın ve kişisel yaşamın belirli yönlerini değiştirmeden kaynak kültürünü koruyan "kelimesi kelimesine"dir. Ancak gelenekler, adetler ve sosyal faaliyetler ile kişisel merak ve tutkular için "kültürel eşdeğerlik" tercih edilen yöntemdir (Güzelel ve Süverdem, 2003 :88).

Bu kategorilerde çevirmenler atasözleri, deyimler, argo ifadeler, dini kavramlar gibi kültürel unsurları hedef kültüre uyarlayarak kelimesi kelimesine çeviri yerine kültürel karşılıklarını verirler. Bunun nedeni, bu ifadelerin kültüre özgü doğasından ve çevirilerinin zorluğundan kaynaklanmaktadır.

Söz gelimi çalışmamız kapsamında incelenenden hayvan isimleri çevrilirken de bire bir çeviri yöntemi daha çok kullanılmıştır. Bu durum kaynak kültürün korunduğunu ve kelimesi kelimesine yapılan hayvan isimleri çevirisinin *Alice Harikalar Ülkesinde* adlı eser için yeterli olduğunu gözler önüne sermektedir. Diğer bir yandan bazı hayvan isimlerine getirilen “-cim” eki de hedef kültüre uyarlamanın güzel bir örneği olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda yerelleştirme yönteminin de kullanıldığı görülmektedir.

Bu bölümde kullanılan bir diğer çeviri yöntemi dönüştürmedir. “Long tale” bire bir olarak çevrilip “uzun hikâye” şeklinde aktarılacak yerine “yılan öyküsü” şeklinde çevrilip erek dil ile kültürel bir bağlantı kurulmak amaçlanmıştır. Ayrıca bu bölümde yeniden yaratma yönteminin de “oyster” kelimesinin “istiridye” olarak çevrilmeyip “yengeç” olarak çevrilerek kullanıldığı incelenmiştir. Bu durumun nedeninin çocuk yazını ve erek kültür de düşünülerek yapıldığı düşünülmektedir. Araştırmamızda çıkarma yönteminin kullanımını incelemek üzere “Poor little lizard” çevirisi ele alınmaktadır. Bu ifade “zavallı kertenkele” olarak çevrilirken “little” kelimesi çıkarılmıştır. Çevirmenin bu kelimeyi gerekli görmediği için çıkardığını görmekteyiz. “Little” sıfatı bire bir çevrilerek tutulsaydı çevrimiz zavallı küçük kertenkele şeklinde olacaktı.

Tufaner’e göre (2022) incelenen eserlerin tamamında özel adlarla bağlantılı, hayvan adlarında ve insan adlarında ilgili kültürün dilsel özelliklerine karşılık gelen adların kullanıldığı görülmüştür. Bu, okuyucunun uygun kültürün dil özelliklerini tanımlamasına yardımcı olabilir. Söz gelimi *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisinde de hayvan isimlerinde yapılan çevirilerde en çok bire bir çeviri yapılmasının bu durumdan kaynaklandığı görülmektedir (Tufaner, 2022: 1420). Araştırmamızda ise “Guinea-pigs” ve “Caterpillar” kelimeleri bire bir çevrilerek Türkçe’deki karşılıkları olan “Gine domuzu” ve “Tırtıl” kelimelerinin kullanıldığı saptanmıştır. Bu durumun yukarıda da belirtildiği üzere bu hayvan isimlerinin eserde özel adlar ile bir bağlantısı olduğu ve iki kültürde var olan öğeler olduğu görülmektedir. Bunların dışında “rat-hole” kelimesi de bire bir çevrilerek “fare deliği” olarak erek dile aktarılmıştır.

4.1.3. Ünlem İfadeleri

Bu bölümde Burian'ın 1946 yılı çevirisi ve özgün metinde yer alan ünlem ifadeleri incelenecektir. İlk dört bölümde saptadığımız ünlem ifadeleri ve çevirileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Please Ma'am!	Kuzum efendim!	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan seslenme ifadesi kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
But alas!	Ama nerde!	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan seslenme ifadesi kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
A knot!	Bir düğüm ha!	Ekleme (addition)	Vurguyu arttırmak için ünlem belirten 'ha!' ibaresi kullanılmıştır.
Oh! I beg your pardon.	Aman! Bağışlayın.	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Away	Koş!	Dönüştürme (transformation)	Anlamın sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi için kelime dönüştürülmüştür.
Alas for poor Alice!	Zavallı Alice!	Çıkarma (omission)	Kaynak dilden erek dile çeviri yapılırken bazı öğeler görmezden gelinmiştir.
Pat!	Pat!	Koruma (preservation)	Olduğu gibi erek dile aktarılmıştır.

Tablo 4: Ünlem İfadeleri

Tablo 4'te görüldüğü üzere en çok kullanılan başlıca iki yöntem yerelleştirme ve eklemedir. Sırasıyla kullanılan çeviri yöntemleri şöyledir: 11 yerelleştirme, 5 ekleme, 3 bire bir çeviri, 2 dönüştürme, 1 çıkarma ve son olarak 1 koruma. (bkz. Ekler) Ünlem ifadelerinin incelendiği bu bölümde en çok kullanılan çeviri yönteminin yerelleştirme olduğu görülmektedir. İki yerelleştirme örneği Tablo 4'te de gösterilmiştir. Ünlem ifadelerinde yerelleştirme yönteminin en çok kullanılmasının nedeninin her dilde duygu

ve düşüncelerin çağrışımlarla birlikte farklı şekilde vurgulanıp ifade edilmesinden kaynaklandığı saptanmıştır.

Ayrıca çalışmamızın temelini oluşturan sorulardan biri olan. *Alice Harikalar Ülkesinde*'nin 1946 çevirisinde en yaygın olarak kullanılan çeviri yönteminin, çevirinin yapıldığı dönemle olan ilişkisi ve bu ilişkinin çeviriye etkileri nelerdir?" sorusuna bir cevap niteliğinde olacak bir ifadeden bahsetmek yerinde olur. Burian'ın Alice çevirisi çevirinin yapıldığı veya yayımlandığı dönemi yansıtan bazı ifadeler taşımaktadır. Çevirinin yayımlanma tarihinin 1946 olduğu göz önünde bulundurulursa eski İstanbul Türkçesinin kullanılması kaçınılmazdır. Bu bulgu da değişen kültürün ve dili kullanım biçiminin çeviriler üzerinde büyük etki bıraktığını açığa çıkartmaktadır. Örneğin "Kuzum efendim" sesleniş yeterince güncel olmayan bir sesleniş biçimidir. Eski İstanbul Türkçesinden izler taşımaktadır. Bu cümle çeviriden alınan örneği içermektedir. "Ama doğal olarak, onlara ülkenin adını sormak gerekecek. Kuzum efendim, burası Yeni Zelanda mı, yoksa Avustralya mı?" Burian'ın (1946) Alice çevirisi, çevrildiği dönemin dilinin ve kültürünün etkisini göstermektedir. Bu durum çevirinin dilin bire bir yorumunun ötesinde, dönemin sosyal ve kültürel bağlamını da kapsadığını göstermektedir. "Kuzum efendim" tabiri modern Türkçede pek yaygın olmasa da eski İstanbul Türkçesine özgüdür ve 1946'daki çeviri sırasındaki dil kullanımını yansıtmaktadır.

Bunun dışında, çevrilen metin, çevirmenin çeviri süreci boyunca karşılaştığı zorlukları ve kararları ortaya koymaktadır. Örneğin, "Yeni Zelanda mı Avustralya mı?" ifadesi çevirmenin coğrafi adları verirken yaptığı seçimleri göstermektedir. Bu tür çeviri kararları çevirinin kalitesini ve okuyucunun metni nasıl algıladığını önemli ölçüde etkiler. Sonuç olarak çeviri yalnızca dilsel bir dönüşüm değil, aynı zamanda çevrildiği dönemin kültürünün de bir yansımasıdır. Bu nedenle bir çeviriye değerlendirirken o dönemin dilini ve kültürünü anlamak çok önemlidir. Bu, çevirinin kalitesini ve etkisini daha iyi anlamamızı sağlar.

Ekleme örneği incelendiğinde "bir düğüm" olarak bire bir çevirmek yerine bir duygu belirtisi olan "ha!" sözcüğü eklenerek Türkçedeki şaşırma anlamı sağlandığı görülmüştür. Çevirideki cümle aşağıdaki gibidir:

"Hep başkalarına yardım etmeye hazır bulunan Alice endişeyle çevresine bakarak "Bir düğüm ha! Ah durun da çözeyim" dedi."

Ünlem ifadelerinde yer alan bire bir çeviri yöntemi örneğine de “Oh! I beg your pardon.” İfadesinde rastlamaktayız. Bu ifadenin Türkçe karşılığı bulunmasından ötürü “Aman! Bağışlayın.” Olarak çevrilip kaynak dil ile aynı anlamı vermektedir. Bu bölümdeki incelememizde dönüştürme örneği de “Away” ifadesinin anlamından tamamen ayrılarak “Koş!” olarak çevrilmesidir. Çevirmen kastedilen ifadeyi daha anlaşılır bir şekilde kullanmak adına dönüştürme yöntemini tercih etmiştir ve bağlama en uygun kelimenin bir fiil olacağına karar vermiştir. Ayrıca ünlem ifadelerinden birine çıkarma yöntemi kullanılarak yer verilmediğini de görmekteyiz. “Alas for poor Alice!” ifadesindeki “Alas!” ünlem ifadesi çıkarılıp erek dile “Zavallı Alice!” olarak çevrilmiştir. Koruma yönteminin ise bir örneğini “Pat!” kelimesinde görmekteyiz. Bu kelimenin yansıma kelimesi olduğu için aynı tutulduğu düşünülmektedir.

4.1.4. Tamlamalar

Bu bölümde Burian’ın 1946 yılı çevirisi ve özgün metinde yer alan tamlamalar incelenecektir. İlk dört bölümde saptadığımız tamlama örnekleri ve çevirileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
The pool of tears	Gözyaşı birikintisi	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Hearthrug	Ocak seccadesi	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan isim kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
barrowful	Araba dolusu	Çıkarma (omission)	Çevirmen ‘el arabası dolusu’ diye bire bir çevirmek yerine ‘el’ kelimesini çıkararak çevirmiştir.
An important air	Gösterişli bir tavır	Dönüştürme (transformation)	Çeviri yapılırken aynı ortamda yakın anlamı sağlayan farklı kelimeler kullanılmıştır.
Daisy-chain	Papatyalardan bir çelenk	Yeniden yaratma (creation)	Papatya tacı tamlaması yerine farklı bir kelime kullanarak yeni bir tamlama ve anlam bütünlüğü oluşturmuştur.

Caucus race	Caucus yarışı	Koruma-bire bir çeviri (preservation-literal translation)	İlk kelimeyi aynı halde bırakırken okuyucunun anlayabilmesi için sadece ikinci kelimeyi çevirmiş.
Normans	Norman askerleri	Ekleme (addition)	Çevirmen okuyucunun terimi daha iyi anlayabilmesi için kaynak dildeki kelimeyi erek dilde başka bir kelime ile beraber kullanmıştır.

Tablo 5: Tamlamalar

Elde ettiğimiz verilerden çıkarılan sonuca göre tamlama başlığı altında ilk dört bölümde tamlamalar bakımından en çok görülen çeviri yöntemi yerelleştirme ve bire bir çeviridir. Bu başlık altında görülen çeviri yöntemleri sırasıyla; 8 bire bir çeviri, 5 yerelleştirme, 3 çıkarma, 2 dönüştürme, 1 yeniden yaratma, 1 koruma ve 1 eklemedir. Tablo 5’te tamlamalar başlığı altında kullanılan yöntemlerden birer örnek yer almaktadır. Belirtilen örnekler aşağıda detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Tamlamalar bölümünde en çok bire bir çeviri tekniği kullanılmıştır. Aşağıdaki kesit ile bu durumun nedeni açıklanmıştır:

“Ama gene de çevresinde salonun yarısına kadar yayılan beş santim derinliğinde bir gözyaşı birikintisi oluşuncaya kadar, litrelerce yaş dökerek ağladı durdu.”

Yukarıdaki kesitten anlaşılacağı üzere “gözyaşı birikintisi” ifadesi bir hayali unsur olarak “the pool of tears” kelimesi olarak aktarılırken bire bir çeviri yöntemi kullanılmıştır. Çünkü “pool” kelimesinin gölet ve su birikintisi anlamı da vardır.

Bir diğer en çok kullanılan yöntem olan yerelleştirme örneğine gelecek olursak, cümlede kullanım şekli aşağıdaki gibidir:

Alice’in Sayın sağ ayağı	Alice’s right foot... Esq.,
Ocak seccadesi	Hearthrug
Ocak parmaklığı yakınları	Near the Fender
Alice’in sevgileriyle	(with Alice’s love.)

Görüldüğü üzere “Hearthrug” kelimesi metnin çevirisi içinde geçen bu şiirdeki diğer kelimelerin aksine bire bir çeviri yerine yerelleştirme yöntemi kullanılarak “kilim”

demek yerine “seccade” ifadesi kullanılmıştır. Bu kelimenin absürt çocuk yazını ürünü olan *Alice Harikalar Ülkesinde* eserinde yer alan ve yukarıda belirtilen şiirin absürtlüğü yansıtması amacıyla da yaptığı çıkarılmaktadır.

Bu bölümde çıkarma yöntemi de kullanılmıştır. “Barrow” el arabası anlamına gelmektedir ve “barrowful” kelimesinin bire bir çevirisi de “el arabası dolusu” şeklinde kullanılmak yerine incelediğimiz çeviri eserimizde bu kelime “araba dolusu” şeklinde çevrilmiştir. Dönüştürme yönteminin kullanıldığı tamlama olarak da “an important air” kelimesini ele almış bulunmaktayız. Bu tamlama dönüştürme yöntemi kullanılarak “gösterişli bir tavır” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Yeniden yaratma yönteminin kullanıldığı “daisy-chain” tamlaması göz önünde bulundurulursa bu tamlamanın bire bir çevirisinin “papatya tacı” olarak yapılabileceğini görmekteyiz. Bunun yerine yeniden yaratma yöntemi ile bu tamlama “papatyalardan bir çelenk” olarak çevrilmiştir. Koruma yönteminin ise “Caucus” kelimesinde tercih edildiği görülmektedir. Yarış kelimesi çevrilirken “caucus” başka bir yöntem tercih edilmeyerek aynı tutulmuştur. Ekleme yönteminin de bu bölümde kullanıldığı görülmektedir. “Normans” kelimesi “Norman askerleri” olarak tamlama şeklinde erek dile aktarılmıştır.

4.1.5. Karakter İsimleri

Bu bölümde Burian’ın 1946 yılı çevirisi ve özgün metinde yer alan karakter isimleri incelenecektir. İlk dört bölümde saptadığımız karakter ismi örnekleri ve çevirileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Alice	Alice	Koruma (preservation)	Alice özel isim olduğundan aynı tutularak bir değişiklik yapılmamıştır.
White Rabbit	Beyaz Tavşan	Bire bir çeviri (literal translation)	“White rabbit” karakter ismi olsa da hayvan ismi olmasından kaynaklı olarak bire bir şekilde çevrilmiştir.

Tablo 6: Karakter İsimleri

İncelenen son kategori olan karakter isimlerinde 9 tane koruma ve 7 tane bire bir çeviri örneği görülmektedir. Bazı özel isim olan karakter isimlerinin koruma yöntemi kullanılarak aynı tutulduğu görülmüştür fakat çevrilebilen nitelikteki karakter isimleri bire bir çeviri kullanılarak “White Rabbit” ve “Beyaz Tavşan” örneklerinde olduğu gibi aynen bire bir çevrilmiştir. Son örnekteki çıkarma yöntemi ise bazı karakter isimlerinin çok fazla önemsenmediği için çeviri metnine dâhil edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Hikâyede çok fazla yer almayan karakterlerden bazılarının atılması da çıkarma yönteminin kullanılmasına bir sebep olarak ileri sürülebilir.

Bu çeviri yönteminin özellikle karakter isimlerinde kullanması ile bağlantılı olarak Yavuz’un (2019) çalışması referans gösterilebilir.

“Çocuk edebiyatı eserlerindeki karakter ile ilgili yapılan açıklamalardan şu çıkmaktadır; çocuğun kahramana öykünerek onula özdeşim kurmasını sağlayacak açık, sayıca az ve devingen kahramanlar olması oldukça önemlidir” (Yavuz, 2019: 35).

Zira, burada ifade edildiği gibi daha az karakter içeren eserler çocukların kahraman ile daha çok bağ kurmasını destekler. Çocuk edebiyatı çevirisinde karakterlerin tasarımı onların gelişimi ve algılanması açısından oldukça önemlidir. Açık, az sayıda ve hareketli kahramanlar çocukların deneyimleri ve duygularıyla bağlantı kurabilmeleri için gereklidir. Çok fazla karakter çocukların kafasını karıştırabilir ve ana temadan sapabilir. Hikâye ilerledikçe değişen ve gelişen dinamik karakterler çocukların ilgisini çekerek onları hikâyenin içine katar. Çocuk edebiyatındaki karakterlerin tasarımı onların ilgi ve anlayışlarını önemli ölçüde etkileyerek okumalarını, empati kurmalarını ve kişisel gelişimlerini destekler.

4.2. Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmanın belirtilen araştırma sorularına cevap bulmak amacıyla elde edilen veriler incelendi. 1946 yılında yapılan *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisinin ilk dört bölümü kültürel öğeler açısından beş başlık altına incelendiği zaman en fazla bire bir çeviri yönteminin kullanıldığı saptanmıştır. Davies’in (2003) ve Öztemel Akbay ve Metin Tekin (2018) makalelerinde de ele alınan yöntemler ve yapılan bire bir çeviriler değerlendirildiğinde elde edilen veriler şöyledir; 28 adet bire bir çeviri, 20 adet

yerelleştirme, 12 adet koruma, 7 adet ekleme, 7 adet dönüştürme, 4 adet yeniden yaratma, 4 adet çıkarma.

İncelenen çevirinin tarihi ele alındığı zaman eski bir dil taşıdığı dikkat çekmektedir. Çeviri zaman zaman eski İstanbul ağzı özellikleri göstermektedir. Yapılacak olan başka çeviri analizlerinde daha güncel bir çeviri ile analizini yapmış olduğumuz 1946 yılında yayımlanan Burian'ın çevirisi karşılaştırmalı bir şekilde incelenebilir. Çünkü daha güncel olan çeviride kültürel anlamda yerelleştirme yöntemi farklı ifadeler eşliğinde kullanılmış olabilir. Ancak, bire bir çeviri yöntemi kullanılan yerlerde çok büyük bir farklılık hissedilmeyebilir.

Elyıldırım'ın (2008) da eklediği üzere dil öğreniminde kültür çok önemlidir ve yabancı dil öğretmenleri, öğrencileri kültürel referanslar konusunda eğitmelidir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı çevirilerinde kültürel öğelerin çevirisi, çocukların farklı bir kültür ile tanışması bakımından büyük önem taşımaktadır (Elyıldırım, 2008: 133).

Yetersiz kültürel bilgi, hedef dilde kültürel referanslar içeren metinlerin anlaşılmasını engelleyebilmektedir. Yeterli kültürel bilgi edinmek, kültür ve dilin iç içe olması nedeniyle yabancı dil öğrencilerinin hedef dile hakimiyetini geliştirebilir (Elyıldırım, 2008: 143). Demek oluyor ki, hangi çeviri yönteminin kullanıldığı, çevirmenin sorumluluğunda olup kültürel aktarım açısından çocukların farklı kültürler ile kendi kültürlerini ayırt etmesine rehberlik eder.

Zira, çalışmamız kapsamında ele alınan soruların sayısal veriler ışığında ve örnek gösterilen tablo verileri ile cevap bulması haricinde de kültürel öğelerin aktarımı konusunda belli çıkarımlar elde edilmiştir. Bu çıkarımlardan bazıları şöyledir:

- Çocuklar bire bir çeviri ile aktarılan kültürel öğeler vasıtasıyla başka bir kültür ile tanışma fırsatı yakalar.
- Çevrilen eserlerde yerelleştirme yöntemi kullanıldığı takdirde dönemin niteliklerini de taşıma durumu göz önünde bulundurulmalıdır.
- Küreselleşmenin dönemimizde daha da hızlandığı düşünülürse günümüz çevirilerinde çıkarma ve yeniden yaratma yöntemlerinin daha çok kullanılması olasıdır.
- Yapılan çevirilerde çevirmenin rolü ve bakış açısının önemi yadsınamaz bir gerçektir.

- Çevirmen, kültürel bilgi, kültürel değerlerin aktarımı, kültürel unsur sınıflandırması, kaynak ve erek metne hakimiyet gibi alanlarda yetkin olmalıdır.
- Özellikle çocuk edebiyatı çevirilerinde hedef okuyucu kitlesini göz önünde bulundurarak anlaşılabilirlik sağlamak gerekir.
- *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisi bir absürt edebiyat ürünü olarak da sayılmaktadır ve bu durum yapılan çevirilerdeki mesajın verilmesini daha da zorlaştırabilir.
- Yapılan çevirilerde yerleştirme yönteminin kullanılması kültürel anlamda bağ kurulmasını destekler.
- Her kültürel öge bire bir çeviri yöntemi kullanılarak çevrilemez. Zira, çevrilen eserin türü ve dönemi yöntem seçiminde büyük önem taşıyan etmenlerdir.

Yukarıda bahsedilen öneriler çalışmamızın kuramsal çerçevesi ve kullanılan çeviri yöntemleri analizinde detaylıca derlendikten sonra belirtilmiştir. Çocuk edebiyatında çeviri alanında yapılacak olan başka çalışmalara öncülük etmek adına Burian'ın eski tarihli 1946 yılına ait çevirisi ele alınmıştır. Daha güncel bir çeviri de incelenerek karşılaştırma yapılması imkânı bulunmaktadır. Söz gelimi, kültürel öğelerin çevrilmesi konusu küreselleşmenin artması ile birlikte kendini her geçen gün yenileyen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel öge çevirileri de ele alındığında güncel yöntemlerin kullanılmasının büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

SONUÇ

İncelenen çevirinin 1946 yılına ait olması, çevirmenin izlediği yolu önemli ölçüde etkilemiştir. Kültürün en önemli parçası olan dilin değişmesi ve gelişmesiyle, kullanılan çeviri yöntemleri ve ifadelerde de buna koşut olarak farklılıklar görülmektedir. Buna rağmen her iki kültürde de ortak bulunan unsurlar bire bir çeviri yöntemi kullanılarak karşı kültüre güzel bir şekilde aktarılmıştır.

Hem absürt yazın hem de çocuk yazını ürünü olan *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisi özellikle hayal gücü gelişmeye elverişli olan çocuklara bir ışık kaynağı niteliğindedir. Diğer bir deyişle çocuklar yalnızca küçükken değil büyüdüğü zaman içerisinde de aynı güzel hislerle farklı bakış açıları edinirler. Kısaca, küçükken kitabın içinde yakalayamadıkları bazı noktaları büyüdüğülerinde de keşfedebilirler. İlâveten yapılan çevirinin dilinin her yaş grubuna eşit derecede hitap etmesi büyük bir önem arz eder.

Özellikle çevirinin çocuk edebiyatındaki yansımalarından bahsedecek olursak kültürel öğelerin bire bir çevrilmesi çocukların farklı kültürlerin bakış açısını kazanmasına ve kendi kültürleri ile kıyas yapmalarına olanak sağlar. Çocuk edebiyatı, çocuklara yeni dünyaların kapısını açarak onları farklı hayatlarla buluşturur ve çocukların okuma yazma farkındalığı ile dil kullanımlarını geliştirmesi bakımından önem taşır (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018: 175-176). Bu nedenle yapılan çevirilerin çocuk yazınında etkisi küçümsenmeyecek derecede büyüktür.

Araştırmamızın çıkış noktası olarak belirlediğimiz üç temel soru, bulgularımız ve değerlendirmelerimiz neticesinde cevap bulmuştur. Birinci sorumuz “*Alice Harikalar Ülkesinde* çeviri kitabında kullanılan çeviri yöntemleri nelerdir?” göz önünde bulundurulduğunda Burian’ın 1946 yılında kaleme aldığı ve çalışmamız kapsamında incelenen *Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisinde 28 adet bire bir çeviri, 20 adet yerelleştirme, 12 adet koruma, 7 adet ekleme, 7 adet dönüştürme, 4 adet yeniden yaratma, 4 adet çıkarma yönteminin kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmamızın ikinci sorusuna (*Alice Harikalar Ülkesinde* çevirisinde en çok tercih edilen yöntem ve bunun nedeni nedir?) karşılık olarak da kullanılan yöntemlerin en sık kullanılanlarının bire bir çeviri ve yerelleştirme olduğu göze çarpmıştır. Bu durumun hedef kültür ile erek kültür arasında çocuk edebiyatı açısından bir köprü oluşturmak amacıyla yapıldığı

düşünülmektedir. Son araştırma sorumuz olan “*Alice Harikalar Ülkesinde*’nin 1946 çevirisinde en yaygın olarak kullanılan çeviri yönteminin, çevirinin yapıldığı dönemle olan ilişkisi ve bu ilişkinin çeviriye etkileri nelerdir?” sorusuna cevap olarak yapılan çevirinin 1946 yılına ait olmasında bire bir çeviri ve yerelleştirme çeviri yöntemlerinin kullanılmasının büyük ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Çünkü, günümüzde küreselleşmenin hızlanması ile kullanılacak olan çeviri yöntemlerinin daha çok koruma ve yeniden yaratma olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir yandan ise hedef metnin çocuk edebiyatı ürünü olduğu düşünüldüğünde çocukların hayal dünyasına hitap ederken kurulan kültürel köprünün ne denli değerli olduğu da bilinmektedir. Bu nedenle çevirmenin kültürel öğeleri çevirirken kullandığı yöntemler büyük önem arz etmektedir.

Kumcu (2008) çalışmasında kaynak veya hedef dil göz önünde bulundurulduğunda yerelleştirme veya yabancılaştırma yöntemlerinin seçimi çevirmen için önemli bir karardır diye belirtir; ona göre, okuyucu hedef kitle göz önünde bulundurularak bir yöntem belirlenmelidir.

Diğer bir yandan incelenen eserimiz de düşünüldüğünde hedef okuyucu ne olursa olsun, Alice’i kültürel kavramlar göz önünde bulundurarak çevirmek, kapsamlı araştırma gerektiren ve hafife alınmaması gereken bir süreçtir. Çevirmenlerden öncelikle kaynak dile hâkim olmaları beklenir. Ancak çevirmen ne kadar tecrübeli olursa olsun, kaynak dil bilgisi tek başına okunabilir bir çeviri üretmek için yeterli değildir. Çevirmenlerin aynı zamanda hedef dilin geçmiş ve güncel kültürel söylemleri hakkında da bilgi sahibi olması gerekir. Çünkü, yapılan çevirilerde hedef kitleye yönelik doğru çeviri yöntemlerinin seçilmesinde kültürel öğelerin doğru aktarımı da göz ardı edilemeyecek bir etmendir.

KAYNAKLAR

- Akay Ertürk, S. (2010). *Kültürel coğrafya: İnsan-kültür-mekân*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Akçoru, R. (2020). Çeviri ve kültür. In E. Uluşahin (Ed.), *Libri VI*, 169-171.
- Alwazna, R. (2014). The cultural aspect of translation: The workability of cultural translation strategies in translating culture-specific texts. *Journal of Translation Studies*, 11, 182-188.
- Barut, E. ve Baytar, İ. (2021). Çeviride kültürel öğelerin aktarımı için başvurulmuş yöntem ve stratejilere ilişkin bir inceleme: Robert Louis Stevenson'ın 'Define Adası' eseri ve yerlileştirme stratejisi örnekleri. *International Journal of Language Academy*, 37(17), 17. <https://doi.org/10.29228/ijla.49837>
- Burian, K. (1946). *Alice Harikalar Ülkesinde*. MEB Yayınları.
- Carroll, L. (1998). *Alice's adventures in wonderland*. Volumeone Publishing.
- Çalış, G. ve Hayır Kanat, M. (2022). Türkiye'de kültür coğrafyası çalışmaları: Google akademik veri tabanına göre. *ulakbilge*, 7, 643-682. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-10-73-05>
- Çilyüz, S. (2020). *Kültürel öğelerin çeviri yoluyla aktarımı*. Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.
- Davies, E. E. (2003). A goblin or a dirty nose? Treatment of culture-specific references in translations of the Harry Potter books. *The Translator: Studies in Intercultural Communication*, 9(1), 65-100.
- Demirkol, N. (2008). *İngiliz roman geleneğinde çocuk edebiyatının gelişimi: Arketipçi eleştiri kuramına göre Alice Harikalar Diyarında, Define Adası, Orman Kitabı eserlerinin incelenmesi* (Master's thesis, Ankara Üniversitesi).
- Deszcz Tryhubczak, J. ve Kalla, K. (2011). *Rulers of literary playgrounds*. Routledge.
- Elyıldırım, S. (2010). The importance of cultural knowledge in translation: A partial replication of Olk.
- Eriş, E. (2019). How is cultural terminology handled in translation? The legend of the thousand bulls. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 545-558. <https://doi.org/10.29000/rumelide.619042>
- Erkurt, G. (2014). *Çevirmen idiyokültürünün "çeviri bir kültür aktarımıdır" yaklaşımındaki etkisi* (Alman edebiyat yapıtlarının çevirileri üzerinden bir inceleme).

- Eyigör Pelikoğlu, F. ve Karaca, H. (2019). Fantazmagorik bir mekân: ‘Alice’ imgesi ve Harikalar Diyarında dönüşüm. *idil*, 56, 663–680. <https://doi.org/10.7816/idil-08-57-12>
- Gezer, G. ve Can, M. Z. (2019). Kültürü çevirmek: Kültür aktarımı kapsamında çeviri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 355-370. <https://doi.org/10.29000/rumelide.656917>
- Güneş, İ. (2021). Kültürel dönüşüm ve çeviri olgusu. *Journal of Human Sciences*, 18(4), 578-591. <https://doi.org/10.14687/jhs.v18i4.6213>
- Güneş, S. (2021). Cultural transformation and translation. *Journal of Human Sciences*, 18(4), 578–591. <https://doi.org/10.14687/jhs.v18i4.6213>
- Güzelel, A. ve Süverdem, F. B. (2023). Kamp arkadaşları adlı eserdeki kültürel öğelerin çevirisinin Peter Newmark’ın çeviri stratejileri ışığında incelenmesi. *Gazi Türkiyat*, 32, 81-99.
- Hershock, P. D. ve Ames, R. T. (2021). *Human beings or human becomings?* Suny Chinese Philosophy and Culture.
- Holz Mänttari, J. (1984). *Translatorisches Handeln-Theorie und Methode*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Karakoç Öztürk, B. ve Destegüloğlu, B. (2022). Çocuk kitaplarının kültürel aktarım açısından incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 214-235. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1056023>
- Katan, D. (2012). Cultural approaches to translation. <https://doi.org/10.1002/9781405198431.wbeal0293>
- Komissarov, V. N. (1991). Language and culture in translation: Competitors or collaborators? *TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction*, 4(1), 33. <https://doi.org/10.7202/037080ar>
- Köşker, G. (2020). Yabancı dil öğretiminde kültürlerarası iletişimin temel kavramları konusunda öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 237-272. <https://doi.org/10.18039/ajesi.682033>
- Kumcu, A. (2008). Alice çeviri diyarında: Kültürel motifler açısından karşılaştırmalı bir çeviri eleştirisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 18, 123-144.
- Mert, O., Albayrak, F. ve Serin, N. (2013). Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73.
- Özrili, Y. (2023). Kültürel sosyal eylemlerin sanatla buluşması: Kültür endüstrisi ve Türkiye’de banka müzeler. *Culture and Civilization*, 5, 1-9.

- Öztemel Akbay, F. ve Metin Tekin, B. (2018). J.M. Barrie'nin *Peter Pan* adlı eserindeki özel isimler ve çeviri stratejileri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Journal of International Social Research*, 11(55), 175-181. <https://doi.org/10.17719/jisr.20185537189>
- Öztürk, B. K., ve Destegüloğlu, B. (2022). Review of children's books in terms of cultural transfer. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 214–235. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1056023>
- Störig, H. J. (1963). *Das Problem des Übersetzens*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Superle, M. (2011). *Contemporary English-language Indian children's literature*. Routledge.
- Tufaner, Ç. (2022). Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde kültürel unsurlar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 30, 1416-1437. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1192532>
- Uyanık, G. (2020). *Ardıl çeviride kültürel referansların aktarımı*.
- Wolf, M. (2007). The location of the 'translation field': Negotiating borderlines between Pierre Bourdieu and Homi Bhabha. In M. Wolf & A. Fukari (Eds.), *Constructing a sociology of translation* (pp. 109–119). John Benjamins.
- Yatuzzuhriyyah, U. ve Hilman, E. H. (2022). Techniques of translation of cultural words and its quality in *The Midnight Library* novel. *Jurnal Basis (Bahasa dan Sastra Inggris)/Jurnal Basis*, 9(2), 269–278. <https://doi.org/10.33884/basisupb.v9i2.6238>
- Zivtci, N. (2007). Çocuk edebiyatı çevirisinde kültürel öğelerin aktarılması. *Çeviribilim*. Retrieved July 3, 2024, from <https://ceviribilim.com/>

EKLER

Ek-1. Yiyecek İsimleri

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Orange marmalade	Portakal reçeli	Bire bir çeviri (literal translation) & Yerelleştirme	İngilizcedeki marmelat kelimesi yerine Türk kültürüne daha yakın bir kelime olan reçel kelimesini kullanarak anlam bütünlüğünü sağlamaya çalışmıştır.
Cherry tart	Kiraz tatlısı	Bire bir çeviri (literal translation) & Yerelleştirme	“Cherry” kelimesi kiraz olarak bire bir çevrilirken “tart” kelimesi “turta” olarak çevrilmeyerek burada yerelleştirme yöntemi kullanılarak “tatlı” kelimesi kullanılmıştır.
Custard	Krema	Bire bir çeviri (literal translation)	İfadeler aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Pine-apple	Ananas	Bire bir çeviri (literal translation)	İfadeler aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Roast-turkey	Kızarmış hindi	Bire bir çeviri (literal translation)	İfadeler aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Toffy	Karamela	Bire bir çeviri (literal translation)	İfadeler aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Hot buttered toast	Tereyağlı kızarmış ekmek	Bire bir çeviri (literal translation)	İfadeler aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Currant	Kuş üzümü	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Digging for apples	Yermalası çıkarma	Yeniden yaratma (creation)	Bağlama dikkat ederek kelimenin aslında farklı bir anlamda kullanıldığını bilerek erek dilde yeniden yaratmıştır.

Ek-2. Hayvan İsimleri

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Mouse dear	Fareciğim	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki yakınlık duygusunu yansıtmak için Türk kültürüne özgü “-cim” eki kullanılmıştır
Long tale	Yılan öyküsü	Dönüştürme (transformation)	Uzun anlamına gelen ‘long’ yerine Türk kültüründe bazı bağlamlarda farklı bir anlamı olan ve anlamı daha çarpıcı bir şekilde vermeyi sağlayan ‘yılan’ kelimesi kullanılmıştır.
Oyster	Yengeç	Yeniden yaratma (creation)	‘İstiridyeye’ yerine Türk kültüründe daha çok bilinen ‘yengeç’ kelimesi kullanılmıştır.
Poor little lizard	Zavallı kertenkele	Çıkarma (omission)	Bazı öğelerin gereksiz olduğu düşünüldüğü için görmezden gelinmiştir.
Rat-hole	Fare deliği	Bire bir çeviri (literal translation)	İfadeler aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Guinea-pigs	Gine domuzu	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelimeler aynı anlamı ifade edecek şekilde erek dile aktarılmıştır.
Caterpillar	Tırtıl	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelimeler aynı anlamı ifade edecek şekilde erek dile aktarılmıştır.

Ek-3. Ünlem İfadeleri

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Please Ma'am!	Kuzum efendim!	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan seslenme ifadesi kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
But alas!	Ama nerde!	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan seslenme ifadesi kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
Alas for poor Alice!	Zavallı Alice!	Çıkarma (omission)	Kaynak dilden erek dile çeviri yapılırken bazı öğeler görmezden gelinmiştir.
Oh dear!	Ama ah!	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan nida kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
Splash!	Cump!	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan yansıma kelime kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
Oh! I beg your pardon.	Aman! Bağışlayın.	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Oh, dear!	Ah, Tanrım!	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Ahem!	Öhö!	Yerelleştirme (localization)	Dikkat çekmek için kullanılan ünlem ifadesi erek dile Türk kültürüne uygun bir şekilde çevrilmiştir.
Ugh!	Uf!	Yerelleştirme (localization)	Ünlem ifadesi her iki eserde de aynı hissi verecek tarzda ve Türk insanının anlayacağı şekilde çevrilmiştir.
Away	Koş!	Dönüştürme (transformation)	Anlamın sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi için kelime dönüştürülmüştür.
What are you thinking of?	Ne düşünüyorsun bakayım?	Ekleme (addition)	Diyalog pekiştirilmiş. Daha doğal bir konuşma oluşturulmaya çalışılmış.
I had not!	Gelmedimdi işte!	Yerelleştirme ve ekleme (addition)	İngilizcedeki "Past Perfect Tense" anlamı Türkçeye uyarlanarak sağlanmaya çalışılmıştır. Vurguyu kuvvetlendirmek için 'işte' eklenmiştir.
A knot!	Bir düğüm ha!	Ekleme (addition)	Vurguyu arttırmak için ünlem belirten 'ha!' ibaresi kullanılmıştır.
How queer is this!	Ne tuhaf!	Bire bir çeviri (literal translation)	Ünlem ifadesi her iki eserde de aynı hissi verecek tarzda bire bir çevrilmiştir.

Alas!	Ne yazık ki!	Yerelleştirme (localization)	Ünlem ifadesi her iki eserde de aynı hissi verecek tarzda ve Türk insanının anlayacağı şekilde çevrilmiştir.
Pat!	Pat!	Koruma (preservation)	Olduğu gibi erek dile aktarılmıştır.
Luckily for Alice!	Alice'in talihi varmış ki!	Yerelleştirme (localization)	Çevirmen okuyucunun daha iyi anlayabilmesi için kaynak dildeki kelime bütünü erek dile Türk kültüründe kullanılan tarzıyla çevirmiştir.
Dear sir!	İyi ama efendim!	Ekleme (addition)	Çevirmen okuyucu kitlenin olayı ve vurgulanmak istenen olguyu daha iyi anlamasını sağlamak amacıyla 'iyi ama' tabirini eklemiştir.
Our Dinah!	Dinah'cığım!	Yerelleştirme (localization)	Kelime grubunu Türkiye'de kullanılan haline evirmiştir.
Your honour!	Efendimiz!	Dönüştürme (transformation)	Kaynak dildeki tamlamanın erek dilde tam karşılığını yakalayamadığı için anlamı dönüştürecek bir kelime kullanılmıştır.
Bill lad	Yavrum	Yeniden yaratma (creation)	Çeviri yapılırken kaynak dilde öyle bir öge olmamasına rağmen erek dil kültüründe kullanılan kelimeye yer verilmiştir.
Bill	Canım	Ekleme (addition)	Erek dile çevrilirken kaynak metinde olmayan bir kelimeye yer verilmiştir.
Well I hardly know	Vallahi bilemiyorum	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı vurucu bir şekilde verebilmek için yerli unsurlar kullanarak çevrilmiştir.

Ek-4. Tamlamalar

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Daisy-chain	Papatyalardan bir çelenk	Yeniden yaratma (creation)	Papatya tacı tamlaması yerine farklı bir kelime kullanarak yeni bir tamlama ve anlam bütünlüğü oluşturmuştur.
Beds of bright flowers	Renk renk çiçek tarlaları	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan tamlama kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
The pool of tears	Gözyaşı birikintisi	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
Hearthrug	Ocak seccadesi	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan isim kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
Near the fender	Ocak parmaklığı yakınları	Yerelleştirme (localization)	Türk kültüründeki anlamı ile kullanılan isim kaynak dilden tamamen uzaklaştırılmıştır.
White kid gloves	Beyaz eldivenler	Bire bir çeviri (literal translation)+Çıkarma(omission)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır. + “kid” kelimesi çıkarılmıştır.
Multiplication table	Çarpım çizelgesi	Bire bir çeviri (literal translation)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır.
A large fan	Yelpaze	Bire bir çeviri (literal translation) +Çıkarma(omission)	Kelime aynı şekilde erek dile aktarılmıştır. + “large” sıfatı çıkarılmıştır.
An important air	Gösterişli bir tavır	Dönüştürme (transformation)	Çeviri yapılırken aynı ortamda yakın anlamı sağlayan farklı kelimeler kullanılmıştır.
Normans	Norman askerleri	Ekleme (addition)	Çevirmen okuyucunun terimi daha iyi anlayabilmesi için kaynak dildeki kelimeyi erek dilde başka bir kelime ile beraber kullanmıştır.

Caucus race	Caucus yarışı	Koruma-bire bir çeviri (preservation-literal translation)	İlk kelimeyi aynı halde bırakırken okuyucunun anlayabilmesi için sadece ikinci kelimeyi çevirmiş.
Fury	Azgın top	Dönüştürme (transformation)	Anlamında ciddi bir değişiklik meydana gelecek şekilde erek dile çevrilmiştir.
Humbly	Ezile büzüle	Yerelleştirme (localization)	Mütevazı bir şekilde demek yerine aynı anlamı daha yoğun bir tarzda verecek Türk kültürüne ait bir ikileme kullanılmıştır.
Bright brass plate	Parlak pirinçten bir levha (levha- farklı metallerin bir araya gelmesi)	Bire bir çeviri (literal translation)	Her bir kelimeyi Türkçedeki karşılığına göre çevirmiştir.
Tidy little room	Derli toplu küçük oda	Bire bir çeviri (literal translation)	Her bir kelimeyi Türkçedeki karşılığına göre çevirmiştir.
Old woman	Koca karı	Yerelleştirme (localization)	Kaynak dildeki 'yaşlı kadın' sıfat tamlaması erek dilde daha yaygın kullanılan ve anlamı daha güçlü bir şekilde veren 'koca karı' tamlaması şeklinde çevrilmiştir.
Cucumber-frame	Hıyar fideliği	Dönüştürme (transformation)	İlk kelimeyi -argo olsa da- bire bir çevirirken ikinci kelimenin anlamı 'sera' olmasına rağmen 'fidelik' olarak çevirmiştir.
barrowful	Araba dolusu	Çıkarma (omission)	Çevirmen 'el arabası dolusu' diye bire bir çevirmek yerine 'el' kelimesini çıkararak çevirmiştir.
buttercup	Düğün çiçeği	Bire bir çeviri (literal translation)	Bileşik kelime olduğu anlamda çevrilmiştir.

Ek-5. Karakter İsimleri

KAYNAK DİL	EREK DİL	KULLANILAN YÖNTEM (Öztemel Akbay ve Metin Tekin, 2018)	ÇIKARIM VE YORUMLAR
Alice	Alice	Koruma (preservation)	Alice özel isim olduğundan aynı tutularak bir değişiklik yapılmamıştır.
Dinah	Dinah	Koruma (preservation)	Dinah özel isim olduğundan aynı tutularak bir değişiklik yapılmamıştır.
White Rabbit	Beyaz Tavşan	Bire bir çeviri (literal translation)	“White rabbit” karakter ismi olsa da hayvan ismi olmasından kaynaklı olarak bire bir şekilde çevrilmiştir.
Ada	Ada	Koruma (preservation)	Ada özel isim olduğundan aynı tutularak bir değişiklik yapılmamıştır.
Mabel	Mabel	Koruma (preservation)	Mabel özel isim olduğundan aynı tutularak bir değişiklik yapılmamıştır.
The mouse	Fare	Bire bir çeviri (literal translation)	“The mouse” karakter ismi olsa da hayvan ismi olmasından kaynaklı olarak bire bir şekilde çevrilmiştir.
William the conquerer	Fatih William	Bire bir çeviri (literal translation)	“Fatih William” karakter ismi olarak aynı anlamı ifade edecek şekilde bire bir çevrilmiştir.
Duck	Ördek	Bire bir çeviri (literal translation)	“Duck” karakter ismi olsa da hayvan ismi olmasından kaynaklı olarak bire bir şekilde çevrilmiştir.
Eaglet	Kartal yavrusu	Bire bir çeviri (literal translation)	“Eaglet” karakter ismi olsa da hayvan ismi olmasından kaynaklı olarak bire bir şekilde çevrilmiştir.

Lory	Lory	Koruma (preservation)	Lory özel isim olduğundan aynı tutularak bir değişiklik yapılmamıştır.
Mouse	Mouse	Koruma (preservation)	“Mouse” hayvan ismi olmasına rağmen kitabın belli bölümlerinde aynı tutularak Mouse şeklinde çevrilmiştir.
Dodo	Dodo	Koruma (preservation)	Dodo kelimesi bir kuş türünü ifade ettiği ve Türkçede başka bir karşılığı bulunmadığı için bire bir şekilde çevrilmiştir.
Archbishop	Başpiskopos	Bire bir çeviri (literal translation)	“Archbishop” kelimesi bire bir şekilde çevrilmiştir.
Duchess	Düşes	Koruma (preservation)	Yazılış farklılığı olsa da “Duchess” kelimesi aynı şekilde korunmuştur.
Mary Ann	Marie Ann	Koruma (preservation)	“Mary Ann” karakterinde de yazılış farklılığı görülmektedir fakat aynı şekilde tutulmuştur.